

MAKÓ VONZÁSKÖRZETE
Doktori disszertáció

Készítette: GOMBKÖTŐ ISTVÁN
középiskolai tanár

Földeák, 1977

B 1460

Makó vonzaskörzetéből írt doktori értekezésem a
JÓZSEF ATTILA Tudományegyetem Gazdasági Földraj-
zi Tanszékén készült.

Dolgozatom megírásához sok segítséget kaptam
Dr. Krajkó Gyula tanszékvezető egyetemi tanártól.
Köszönöm jóindulatu bírálatait, javaslatait.

Köszönöm a Gazdasági Földrajzi Tanszék minden dol-
gozójának és a makói intézmények vezetőinek támo-
gatását, mellyel elősegítették dolgozatom elkészí-
tését.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	1. oldal
I. A vonzáskörzet alakításában közrejátszó fontosabb tényezők alakulása Makón	4. oldal
II. Vonzásvizsgálatok	17. oldal
1. Kiskereskedelmi vonzás	17. oldal
2. Szabadpiaci vonzás	24. oldal
3. Egészségügyi vonzás	30. oldal
4. A város oktatási és kulturális intézményeinek vonzáskörzete	40. oldal
a/ Oktatási intézmények	40. oldal
b/ A városi könyvtár vonzása	50. oldal
5. Munkaerő vonzás	52. oldal
6. Földeák, Óföldeák, Maroslele községek helye Makó és Hódmezővásárhely vonzáskörzetében	58. oldal
7. Makó általános vonzáskörzete	61. oldal
Irodalom	64. oldal
Ábrajegyzék	67. oldal

Bevezetés

A gazdasági körzetesítésben, a körzetek belső szerkezetének feltárásában a vonzaskörzet-hálózat ismerete nélkülözhetetlen. Ezért jelentősek a vonzaskörzeti kutatások. A településhálózat kutatásnak is alapvető része a városok vonzaskörzeteinek feltárása. A vonzaskörri kutatások eredményei felhasználhatók a termelésben, az intézményhálózat szervezésében.

E témakörben jelentős eredmények születtek az utóbbi években. /Krajkó Gyula, Beluszky Pál/ A kutatásokat nehezíti a statisztikai adatok hiányossága.

A városi funkciót betöltő intézmények fenntartásához a települések többségének népessége nem elegendő, ezért az ellátandó területnek a városi funkciók megtelepedésére legalkalmasabb településében koncentrálódnak.

A központi funkciókkal nem rendelkező települések valamely közeli központban, vagy központokban szerzik be a városi szolgáltatásokat. A központok elhelyezkedése, színvonala, a közlekedési lehetőségek, egyes intézmények kijelölt működési területe rendszeres, meghatározott irányu és intenzitású kapcsolatok kialakulásával jár, a városok és környékük között.

Valamely város központi funkciójú intézményei által városi szolgáltatásokkal rendszeresen és szükségszerűen ellátott

területet nevezzük a város - szűkebb értelemben vett - vonzaskörzetének. /Beluszky Pál/

A város és környezete közötti kapcsolatok közül a legjellegzetesebbek a város funkciói által kialakítottak. Pl.: kereskedelmi, egészségügyi, oktatási, közigazgatási funkciók.

Dolgozatomban az ágazati vonzaskörzetek vizsgálata, elhatárolása után kerül sor az általános vonzaskörzet meghatározására.

A város vonzásának mértékét a vonzásintenzitás mutatószámával határozom meg.

Makó 14 központi szerepkört ellátó intézményének vonzaskörzetét vizsgálom.

Nem tartom szükségesnek a város valamennyi regionális szerepkörű intézményének vizsgálatát. Az általuk kialakított kapcsolatok iránya megegyezne, ismétlésekhez vezetne és nem nyújtana újabb képet a komplex vonzaskörzet kialakításához.

Külön vizsgálom Makó és Hódmezővásárhely között fekvő Maroslele, Óföldeák, Földeák helyét a két város vonzaskörében.

Vizsgálom Makó város környékének tanyarendszerét is.

A szükséges statisztikai adatok közül kevés állt rendelkezésemre, az adatgyűjtést nekem kellett elvégezniem.

A kórházban az 1975-ös év, az iskolákban az 1975/76-os év,

a könyvtárban az 1975-ös év adatainak összegyűjtése, a kis-kereskedelemben reprezentációs adatfelvétel, a piacról és a munkaerővonzás területén a Makói Városi Tanács anyagai biztosítják a dolgozathoz szükséges adatokat.

Vizsgálatom területét, mélységét, az alkalmazandó módszerek megválasztását nagymértékben megszabták a rendelkezésemre álló adatok és lehetőségek.

I. A vonzáskörzet alakításában közrejátszó fontosabb tényezők alakulása Makón

A vonzáskörzetek kialakításában a földrajzi helyzet, gazdasági szerkezet, településhálózat, közlekedési viszonyok vesznek részt.

1. Földrajzi helyzet

Makó a Békés-Csanádi löszhát déli részén helyezkedik el. Természetes határa délen a Maros. / 1. ábra /

Talajai országosan is a legjobbak közé tartoznak, löszön képződött csernozjom talajok.

A csapadékmennyiség Csongrád megyében itt a legmagasabb. Evente átlag 550 mm. A hőmérsékleti viszonyok a primőr termeléshez jó feltételeket biztosítanak. A napsütéses órák száma 1950 - 2050 óra, a környező területekhez képest alacsonyabb.

Évi középhőmérséklet 11,2 C fok. A megyében és országosan is a legmagasabb.

Közigazgatási határa az idők folyamán sokszor változott. Területe 22901 ha., lakossága 30446 fő. / 1974 /

Külterületén 2349 ember él, a város lakosságának 7,8 %-a. Ez ^{az} arány elég alacsony. Pl. Hódmezővásárhely esetében a város összlakosságának 16,3 %-a él külterületen. Makó város külterületén is találunk lakott helyeket, pl. Makó-

Rákos. Hasonlóan más alföldi városokhoz itt is kialakult a tanyarendszer, bár sohasem volt tanyás város, hogy a lakosság többsége tanyán élt volna.

Makó és vidéke a városból, a város határában levő tanyákból és a környező falvakból tevődik össze.

A városi funkciók ellátásában csak a népesség egy része vesz részt, a többi csak jogilag kötődik a városhoz, mezőgazdasággal foglalkozó tanyai lakos, a központi funkciók ellátásában nincs szerepe. Saját magasabb fokú szükségleteit is a város elégíti ki.

2. Történelmi helyzet

Makóról az 1337-es évtől beszélnek a források. A török időkben a környező falvak elpusztultak, a város viszont megmaradt. A városban keresett menedéket a környék lakossága is.

1552-ben Csanád megye legnagyobb városa. Eppen akkora mint Vásárhely. 1555-től ismert a város pecsétje. A város legalább 400 - 500 éves.

A múlt századokban mezőváros. Társadalmi létalapja a mezőgazdaság volt. Ehhez járult számottevő kézműipara és élénk kereskedelme. A legnagyobb fejlődés a 19. századi kapitalista fejlődés korszakában tapasztalható. Mezőgazdasága fellendült, nagymája világhírt szerzett, kereskedelme nemzetközi arányokra emelkedett, ipara is gyarapodott.

A város fejlődéstörténetében az utolsó száz év alatt nagy és ellentmondásos változások következtek be.

Nagy fellendülést jelentett a mezőgazdaság, de az ipar és a kereskedelem számára is a Maros-híd és a vasút megépítése 1882-ben.

A 19. század végén az ország 12. városa. Nagyobb mint Kassa, Miskolc, Pécs vagy Kolozsvár.

Az 1920-as évektől csökken a lakosság száma. A trianoni békekötés következtében a város életéből kikapcsolódott a bánáti terület. Így 1920-tól megtorpant a város fejlődése. Földrajzi helyzete hátrányosan változott, határváros lett. Hagymatermelése és a termés értékesítése mind válságosabbra fordult, ipara nem fejlődött és kereskedelme is kritikus helyzetbe került. A város ugyan továbbra is megyeszékhely maradt, azonban belső társadalmi fejlődését a Horthy-korszak politikai rendszere szoros korlátok közé fogta.

3. Népesség

A népesség fogyás oka az alacsony természetes szaporulat, valamint a negatív vándorlási különbözet. Az elvándorlás oka feltehetően a lassu iparosodás, a nem megfelelő bérszinvonal, a lakáshiány és a megleő lakásállomány gyenge minősége, az elmaradott közművesítés, és nem utolsósorban Szeged vonzása.

Makó város a makói járás székhelye. Hozzátartozik Csong-

rád megye délkeleti részének 16 községe. /1977. április 1-től csak 15 község, mert Királyhegyes községet közigazgatásilag Makó városhoz csatolták./ A járás területe 47484 ha. Lakosságának száma 1970-ben 31039 fő, amely 1975-re 29067-re csökkent. A csökkenés, - 1972 fő -, 6,4 %-os. A csökkenés oka az alacsony népszaporulat és az elvándorlás, amely minden községben tapasztalható. Ez utóbbi a legnagyobb arányú Királyhegyes községből, amely 17,5 %-os 1970 - 1975 között. Csanádalberti esetében 15,2 %, Kövegy 14,6 %. A nagyobb községek közül magas az elvándorlás aránya Csanádpalota községből, 7,7 %. 1980-ig további csökkenés várható, a csökkenés üteme azonban mérséklődik a születések számának emelkedése és az elvándorlások csökkenése következtében. Az elvándorlások csökkenését elősegíti a közlekedési lehetőségek javulása is.

A lakosság számának alakulása:

1774	1839	1860	1900	1920	1941	1960	1970	1974
9306	20644	27749	33722	37141	35700	30800	30073	30446

4. Mezőgazdaság

A város határának nagy része művelés alatt áll, melyben vezetőszerepe a szántóterületnek van.

Legfontosabb termények a buza, kukorica, cukorrépa. Speciális kultúra a hagymatermesztés. A hagymatermesztés a múlt század közepén alakult ki. Kialakulásában fontos tényező volt a kedvező természeti adottság /középkötött mezőségi- és öntéstalajok, éghajlat/, a kisbirtokos hagyma-

kertészek szorgalma és szakértelme. A makói hagyma fehér szövetállománya és magas szárazanyagtartalma miatt keresett a világpiacon. Munkaigényessége miatt az utóbbi években csökkent a vetésterülete. Termesztésének fellendítését gépesítéssel kell megoldani.

Egyéb zöldségfélék termesztése is fejlődik, de jelentősége nem nagy. A növénytermesztésben a hozamok meghaladják az országos átlagost. Az állattenyésztés nagy jelentőségű.

A város és a környező települések termelési szerkezete hasonló. Az élénk termékcserét kiváltó éles tájhatárok hiányoznak. Makó piaci vonzása kicsi, a piaci forgalom közepes. A piac jelentősége csökken, de a lakosság zöldség- és gyümölcsellátásában nélkülözhetetlen.

Gyökeres változás következett be a mezőgazdaságban annak szocialista átszervezésével. Makó 1953 óta termelőszövetkezeti város. Az első szövetkezetek 1948-ban alakultak. A termelőszövetkezetek szervezése nem ment zökkenők nélkül. A hagymatermelő kis- és középbirtokos parasztság megnyerése ellenállásba ütközött. A mezőgazdasági termelés megtorpant és a hagymatermelésben is visszaesés következett be. Korábban a mezőgazdaságban dolgozó fiatalság egy része az iparban keresett megélhetést. A megalakult termelőszövetkezetek gépesítése kezdetben lassan haladt. Végül is az állam jelentős támogatása és a termelőszövetkezeti parasztság gondolkodásmódjában bekövet-

kezett progresszív változás a nagyüzemi gazdálkodás győzelmét hozta. Az 1968-ban lezajlott egyesülések óta négy termelészövetkezet működik a városban./Lenin, Uttörő, Kossuth, József Attila/ A város határában van a Gorzsa Állami Gazdaság makói kerülete.

Makó tanyarendszere Csongrád megye tanyavilágá-
nak tükrében

Bács-Kiskun megye után Csongrád megyében él a legtöbb tanya-
i lakos. Az összlakosság 20,6 %-a. A tanyavilág eredete visz-
szanyulik a török megszállás utáni közvetlen időszakra. A kü-
lönbsöző időszakokban a szegénység utkeresése, a földéhség ki-
elégítésére való törekvés, a nagybirtokosoknak a rossz minő-
ségű földtől való szabadulni akarása szintén alakító tényező-
ként játszott közre. Hasonlóan a birtokosok, módos parasztok
olcsó munkaerő biztosítására való törekvése, vagy egyes ura-
dalmi majorok munkaerő szükséglete is mozgató rugóként ha-
tott.

A tanyák helyzetének vizsgálatakor figyelembe kell venni,
hogy a tanya mint sajátos gazdasági egység a mezőgazdasági
termelésben jelentős helyet foglal el. A tanya mint telepü-
lési forma nem szűnik meg rövid időb belül. A háztáji és
kisebítő gazdaságokkal kapcsolatos határozatok is közvet-
lenül, vagy közvetve ösztönzik a tanyai gazdaságokat.

A tanyavilág élete a felszabadulás óta eltelt harminc év
alatt többet változott, mint előtte évszázadok során.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése jelentette a leg-
nagyobb változást a tanyavilág életében. A szocialista
nagyüzemek fejlődésének következtében még a megmaradt e-
gyéni gazdaságokban is jelentős változások történtek a
gazdálkodási és termelési módszerekben. A tanyai lakosság

jövedelmi és vagyoni viszonyaiban a korábbi nagyarányú általános elmaradottság és a túlzott differenciáltság megszűnt, illetve mérséklődött. A tanyai lakosság ellátása nagymértékben javult. Megváltozott a tanyai lakosság szemlélete, gondolkodása, kulturális igényei növekedtek.

Az 1970. évi népszámlálás adatai szerint a megye lakásállományának 21,8 %-át teszik ki a tanyák. Kétezer tanya üresen áll, további kétezret pedig csak az év egy részében laknak.

A tanyán élők száma 90615 volt. A megye lakosságának 20,6 %-a. Jelentős csökkenés figyelhető meg. 1949 és 1960 között 22 %-kal, 1960 - 1970 között 26 %-kal csökkent a tanyai lakosság száma.

A jól gazdálkodó, gyorsan fejlődő termelőszövetkezetek területén a tanya lakosság számának csökkenése nagyobb ütemű.

Pl.: a makói Lenin Tsz területén 1966-ban 174 lakott tanya volt, ebből 41-et lebontottak, további 50 pedig üresen áll. Lakói belterületre költöztek.

Különösen meggyorsult a tanyai lakosság beköltözése azokon a területeken, ahol komplex gépesítéssel új termelési rendszereket alakítanak ki. A makói járásban 1930 és 1970 között a tanyai lakosság részaránya 22,8 %-ról 6,7 %-ra csökkent. A tanyai lakosság korszerinti összetételében az idősebbek arányának növekedése tapasztalható./Jelenleg 59 %/ Ezen belül emelkedik a nem mezőgazdasági keresők aránya. Az ipari keresők részaránya 1960 - 1970 között megduplázódott.

A tanyavilágban még mindig van munkaerőtartalék. Ezt bizonyítja, hogy a belterületen 69,3 % a keresők aránya. Még inkább vonatkozik ez a nőkre. A nők foglalkoztatottsága belterületen 43,6 %, külterületen 32,9 %. A tanyai lakosság között a nagyobb jövedelműek közé a gyümölcs-termesztéssel, fóliás zöldségtermesztéssel és a nagyobb létszámú állattartással foglalkozók tartoznak. A tanyai lakóépületek 95 %-a vályog és vertfalú. Az épületek többsége alapozás és szigetelés nélküli. A tanyai épületek 28,5 %-a 1900. előtt, 94 %-a 1945. előtt épült. A lakások 84 %-a egyszobás. A tanyák felszereltsége és belső berendezése nagy eltérést mutat. Sok külsőleg elhanyagolt tanyában található új, korszerű berendezés. Az utóbbi években a tanyák korszerűsítésében jelentős szerepet játszott az elektromos, illetve a szénhidrogén energia hasznosítása. Jelenleg a Csongrád megyei tanyák csaknem egynegyede be van kapcsolva az elektromos hálózatba. Több mint 30 %-ában PB gáz, 18 %-ában olajfűtő berendezés van. A villanyáram nemcsak a világítás korszerűsítését jelenti, hanem a háztartás és a gazdaság gépesítését is. A tanyák helyzetében jelentős szerepet játszik a közlekedési lehetőségek alakulása. A külterületi utak nagyrésze burkolatlan, ezért az év egy részében csak nehezen, vagy egyáltalán nem járható. A tanyák többsége azonban a belterület és a kiépített utak közelében fekszik / 55,6 % /. A tanyák egészséges ivóvízzel való ellátása nem megoldott. A belterület és a nagyüzemi majorok közelében levő tanyák lakossága ártézi vízzel ellátott,

ez azonban csak a tanyák kisebb részét érinti. A többség vízellátását ásott kutak biztosítják. A lakóhelyi állapotok problémáinak felszámolását csak a belterületre költözés oldja meg véglegesen. A betelepülést adminisztratív uton nem lehet meggyorsítani, helyesebb különféle kedvezmények teremtésével ösztönözni. A tanyán élést különböző tényezők ösztönzik. A családoknak anyagi előnyt jelent, a tanya körüli földek jövedelemszerzési lehetőségei jelentősek. Megterem a házkörüli területen a saját élelmiszer szükséglet jelentős része. A megélhetési lehetőségek sokkal olcsóbbak. A tanyai lakás üzemeltetési költségei lényegesen alacsonyabbak a belterületi lakásokénál. A tanyai lakosság jelentős részénél a megszokottsághoz kapcsolódó maradiság játszik fontos szerepet. Több helyen a nagyüzemi gazdaságoknak is érdeke fűződik a tanyán lakók ott tartásához, mivel munkaerőt biztosítanak. Végül népgazdasági érdek is, mivel a mezőgazdasági termékek jelentős részét ezek a gazdaságok termelik.

Az elköltözés mellett is számos tényező szól. Igen jelentős a munkahely és a lakóhely elválása. Ha a tanyán lakó foglalkozás szempontjából belterületi munkahellyel kerül kapcsolatba, ez az elköltözésre ösztönöz. Minél magasabb színvonalu gazdálkodást folytatnak a nagyüzemi gazdaságok, annál inkább zavarja őket a tábláikba beékelődött tanyák jelenléte. Egy - egy tanya kerülgetése a gépekkel igen sok veszteséget okoz. Bizonyos korszerű gépeket, pl. repülőgépet nem is igen lehet alkalmazni olyan táblák nö-

vényvédelméhez, műtrágyázásához, ahol a táblákba rendszertelenül tanyák vannak beékelődve. A nagyüzemek fejlődése következtében növekednek a jövedelemszerzési lehetőségek, ezzel csökkentik azt a kényszerítő hatást, hogy a jobb megélhetés anyagi feltételeit a tanyák körüli területen végzett pluszmunkával biztosítsák. Ha a nagyüzem jelentős mennyiségű árukinálatot tud biztosítani, akkor kétségesse válik a tanyai gazdaságok versenyzési lehetősége. A nagyüzemek gépesítetttségének fejlődése pedig a munkaerő igényt csökkenti, így a munkaerő helyben tartásának előnyei a nagyüzemek részéről megszűnnek. A mezőgazdaságban egyre jobban terjedő szakosodás, az új termelési rendszerek nem igen férnek össze a szétszórt tanyákkal.

A tanyavilág jövője a fokozatos felszámolódás. A folyamat spontánul is jelentős ütemben folyik.

5. Ipara

Makó sajátos történelmi és földrajzi helyzete következtében az ipari termelés csak igen lassan fejlődött.

Ennek egyrészt - különösen az 1920 - 1944 közötti időben - politikai oka volt. Az akkori kormányzat az ellenzéki magatartású várost ipartelepítési programjában figyelmen kívül hagyta, másrészt az okok között szerepelt az energia és az ásványi nyersanyagok hiánya, valamint a közlekedési nehézségek is.

A felszabadulás előtt a város iparát elsősorban a kézműipar adta.

Az első jelentősebb ipari üzem, a Makói Gépgyár 1952-ben alakult. Az iparszerkezet átalakulása megkezdődött, de csak nagyon lassan haladt. Az iparosodás csak a 60-as évek közepétől kezdve gyorsult meg.

A város jelentősebb üzemei a Budapesti Mezőgazdasági Gépgyár Makói Gyára, Redőnygyár, Egészségügyi Berendezéseket Gyártó Vállalat, a Fegyver és Gázkészülékek Gyára / FÉG / Makói Gyáregysége, a Hódmezővásárhelyi Divatkötöttáru - gyár Makói Telepe, a Paprikafeldolgozó Vállalat Makói Gyáregysége.

Jelentős a szövetkezeti iapr is, amely kb. 1600 főt számlál. /1974/

Az ipari és mezőgazdasági keresők megoszlását mutatja a következő táblázat:

	Ipari kereső %	Mezőgazdasági kereső %
1949	16,4	60,4
1960	19,7	55,9
1970	25,5	33,9

6. Közlekedés

A város gazdaságföldrajzi helyzete nem előnyös. Az első világháború előtt közlekedési helyzete a Dél-Alföldön kedvezőbb volt.

Közlekedési kapcsolatai Szeged, Hódmezővásárhely irányában kielégítőek. Vasuti összeköttetése van, Szeged, Hódmezővásárhely, valamint Mezőhegyes felé. Azonban ezek egyike sem fővonal, így forgalma kicsi, azonban Makónak ma már közvetlen vasuti összeköttetése van a fővárossal is.

A vasúthoz hasonló a közúthálózat is. Elsőrendű műúttal nem rendelkezik. Határmenti átmenőforgalma növekszik /Nagylak/, de nem országos jelentőségű.

II. Vonzásvisszágálatok

1. Kiskereskedelmi vonzás

A város és vonzáskörzete közti kapcsolat-teremtésekből legnagyobb számban a kiskereskedelmi kapcsolatok részesednek. A kiskereskedelmi vonzás irányait végsősoron a vásárlók szubjektív döntése szabja meg, ezért a vonzáskörzet alakításában az adminisztratív tényezőkkel szemben a földrajzi tényezők szerepe elsődleges. / Közlekedési lehetőségek, vonzásközponttól való távolság, településhálózati sajátosságok /

A szaküzlet hálózat a legsűrűbb valamennyi központi funkcióju intézmény között, így az intézményhálózat egyenértékűsége nem befolyásolja olyan mértékben a vonzáskörzet alakulását mint a többi funkció esetében. Valamennyi városnak van kiskereskedelmi vonzásköre, melynek nagyságát elsősorban földrajzi tényezők határozzák meg.

Az előzőekből is következik, hogy a kiskereskedelem által kialakított kapcsolatok tartósak, lassan változnak más /pl. közigazgatási/ kapcsolatokkal szemben.

A kiskereskedelem vonzáskörzeteinek alakulását jelentősen befolyásolják a város egyéb központi funkciói által kialakított kapcsolatok. A kiskereskedelmi vonzásban a különböző központi funkciók vonzása összegeződik. Ezek növelik a kiskereskedelem vonzásának jelentőségét a vonzáskörzetek kialakításában.

Makó város kereskedelmi ellátását 13 állami vállalat, 3 ÁFÉSZ, 4 TSZ és két egyéb szervezet, összesen 196 boltban végzi.

A városban 31 magánkiskereskedő is dolgozik. A kereskedelmi tevékenységben pozitív szerepet tölt be a több szektor között kialakult verseny. Az ellátásban évről-évre nagyobb szerepet vállal a szervezeti szektor, a nagyobb ütemű hálózatfejlesztéssel, amely elsősorban az ABC hálózat megvalósításában nyilvánul meg. A Marosmenti ÁFÉSZ és az Uttörő MgTSZ jelentős feladatot vállal a város husellátásában. Zöldség- és gyümölcsfélék forgalmazásában azonban a termelőszervezeteknél csökkenő tendencia tapasztalható.

A kiskereskedelmi forgalom fejlődése az 1970/75 évek -ben folyamatos és tartós volt. Évente átlagosan 11,75 %.

A kereskedelmi forgalom növekedése minden évben meghaladta a megyei átlagot. Ebben szerepet játszott a lakosság pénzbevételeinek növekedése, a helyi árualap bővülése, valamint a választék növekedése. A kiskereskedelmi forgalom összetétele még mindig nem a várakozásnak megfelelően alakul. Az élelmiszerek arányának csökkenni kellene, ezzel szemben pedig a ruházati- és vegyipar cikkek forgalomarányának növekednie kellene. 1970-ben az élelmiszerforgalom aránya 35,1 %, 1975-ben 37,8 %. A növekedést részben indokolja az emelkedő idegenforgalom, a közeli közösségek lakóinak a városban történő élelmiszer vásárlása, továbbá az a körülmény, hogy a lakos-

ság táplálkozásában egyre igényesebb és keresi a drágább, biológiailag magasabb értékű állati fehérjéket.

A vegyesiparcikk forgalom is növekedett, de nem egyenletesen.

Ebben közrejátszottak az ár- és belvizes helyreállítások 1971-ben és 1974-ben. A lakosság áruellátása általában kielégítő, élelmiszerekből jó, vegyesiparcikkekből közepes. Egyes vasárak, kohászati termékek, szerelvények áru kínálata nem növekedett olyan mértékben, mint a kereslet. Időnként építőanyagokból és butorokból is meghaladta a kereslet a kínálatot.

A város kereskedelmi hálózata jónak mondható. Az utóbbi évek fejlesztési programjának jelentős részét képezet az ABC áruház-hálózat kialakítása. Minden bevásárlókörszet - ben ABC áruházat. Jelentős fejlesztés a Maros szövetke - zeti áruház létesítése 2500 m² alapterülettel.

A bolti- és a vendéglátóhálózat 19690 m². Az elmúlt öt évben 3174 m² bővítés valósult meg, amely közel 20 %-os növekedést jelent. A megye városai között Makó kereskedelmi ellátottsága, hálózattelepítése jónak értékelhető. Az 1000 lakosra jutó bolti alapterület Makón 396 m². Meghaladja Szeged /347 m²/ és az ország városainak /355 m²/ átlagát. Az egy lakosra jutó kereskedelmi forgalom Makón 16733 Ft. Alatta marad Szeged /21189 Ft/ és az ország városai /22012 Ft/ átlagának.

Makó kiskereskedelmi vonzáskörzetének meghatározását felmérés alapján végeztem. A felmérés a város hat, a vidékiek által leggyakrabban látogatott üzletében vevőszámlálással történt. A felmérés időpontja 1976. október 26, 27, 28, 29, 30, 31.

Szerda és Péntek a hetipiac napjai, a többi átlagos forgalommal rendelkező nap.

A felmérés a következő boltokban történt:

Vas- műszaki szaküzlet	Jármű szaküzlet
Rádió- villamossági	Butor, lakberendezés
Elegancia, divatáru	Hófehérke gyermekruházat

A felmérés alatt a boltok összes forgalma 1.213741 Ft volt. A vásárlók száma 4766, melyből 948 esetben volt vidéki a vásárló és 83 esetben tanyai. Makó kiskereskedelmi vonzása amennyiben azt a vonzott vevők számával fejezzük ki, elég kicsi. Kevéssel növeli a vonzást, ha a tanyai lakosok vásárlásait is a vidékiek vásárlásaihoz számítjuk.

A vidékiek részesedése a vásárlásokból:

	Vásárlások %-a	Forgalom össze- géből való ré- szesedés %	Egy vásár- lásra ju- tó forgalom Ft
Makó	78	74	239,2
Vidék + tanya	22	26	309,4
Összesen:	100	100	254,1

A vidéki vásárlók a forgalom összegéből nagyobb arányban részesednek, mint a vásárlások számából. Ennek oka, hogy a vidékiek egy utazás alkalmával igyekeznek hosszabb időre kielégíteni szükségleteiket, másrészt közülük többen vásárolnak tartós fogyasztási cikkeket.

Piaci napokon valamivel több a vidéki vásárló, mint egyéb napokon. Makó kiskereskedelmi vonzása a makói járásra terjed ki. A vidéki vásárlók zöme a környező községekből jön a városba. Csongrád megye egyéb területeiről csak kevés vásárló figyelhető meg. A Csongrád megyei vásárlók közül a legtöbb Szegedről és Hódmezővásárhelyről érkezett. Csongrád megyén kívül Békés megye szomszédos területeiről érkeztek vásárlók a városba. Más megyékből csak alkalomszerűen érkeztek. Ezeknek a területeknek a vonzódása azonban igen csekély.

A makói járás községei közül a legtöbb vásárló Apátfalváról /268/, Kiszomborról /176/, Földéacról /136/, Magyarcsanádról /117/, Csanádpalotáról /123/ érkezett a városba. Ezek a községek, valamint Királyhegyes, Nagylak tartoznak az intenzíven vonzott övezethez. Makón 124 vásárlás jut 1000 lakosra.

Az intenzíven vonzott övezetben mindenütt meghaladja a harmincat az ezer lakosra jutó vásárlások száma, sőt Magyarcsanád és Apátfalva esetében megközelíti a város saját vonzásának a felét. Ez azt jelenti, hogy a két község lakói nagyjából minden második vásárlásukat a városban bonyolítják le. A középső övezetben 10 - 30

vásárlás jut 1000 lakosra. Ide tartozik Köveg, Maroslele, Óföldeák, Pítvaros. A külső övezetben az 1000 lakosra jutó vásárlások száma 10 alatt van. Ehhez a területhez tartozik Ferencszállás, Klárafalva, Ambrózfalva, Nagyér. Szeged vonzása érezhető az intenzíven vonzott zónában is, de különösen Ferencszállás, Klárafalva, Maroslele községek esetében.

Hódmezővásárhely vonzása Földeák, Óföldeák, Maroslele községekre terjed ki. Nagyér, Ambrózfalva pedig Orosháza-hoz is vonzódik. 2. ábra

A kiskereskedelmi vonzáskörzet alakulása igen sok tényezőtől függ. Így pl. az egyes települések km - idő - költségtávolsága Makótól, a települések fejlettségi szintje, a lakosság száma, bolthálózatának fejlettsége, egyéb központok vonzása az egyes településekre, ingázók aránya, közigazgatási kapcsolatok.

Maroslele és Földeák hasonló távolságra vannak Makótól. A vonzásintenzitás Földeák viszonylatában 1000 lakosra 35 vásárlás, Maroslele esetében 1000 lakosra csak 18 vásárlás. Földeák, Makós és Hódmezővásárhely kiskereskedelmi vonzáskörzetébe tartozik, Maroslele pedig az előzőek mellett Szeged vonzáskörzetébe is.

Összefoglalva az elmondottakat: Makó kiskereskedelmi vonzáskörzete kicsi. Az igen intenzíven vonzott terület népességszáma 6671. Az intenzíven vonzott terület

népességszáma 14231. A közepesen vonzott terület népességszáma 5692. A város vonzása gyengén hat 200 ezer emberre. A kis vonzás terület kialakításához hozzájárul Szeged, Hódmezővásárhely, Orosháza városok közelsége. Ezek közül a városok közül Szeged felsőfoku, Hódmezővásárhely részleges felsőfoku, Orosháza középfoku központ.

Makó kiskereskedelme általában csak a várost és a makói járás területét látja el, annak ellenére, hogy kereskedellátottsága viszonylag jó. Megfelelő a kereskedelmi hálózat, magas az 1000 lakosra jutó bolti eladótér, azonban a kiskereskedelmi eladási forgalma elmarad az ország többi városának átlagától.

2. Szabadpiaci vonzás

A kiskereskedelmi forgalom tulnyomó többségét ma már az üzlethálózat bonyolítja le. A vásárok és piacok szerepe csökkent, de még mindig fontos szerepük van a lakosság ellátásában. A kereskedelemmel ellentétben a vonzáskörzet kialakításában a kisárutermelő eladónak, a felhozatal területének van nagyobb szerepe. A vevők elsősorban a helyi lakosokból adódnak, de kisebb számban nagyobb távolságról is érkeznek a piacra.

Makón a piacnapok szerda, péntek és vanárnap.

A piacon részletes felmérést végeztem 1976. november 18, 20 és 22-én, valamint 1977. április 13, 15, 17-én. A piaci felhozatalról a Városi Tanács Kereskedelmi Osztától kaptam adatokat.

A felmért adatok közül a piacozók száma és területi megoszlása a legjelentősebb a vonzáskörzet kijelölésére. A felmérés pontosságát gátolta, hogy a város piaca nem zárt, így nincs lehetőség minden eladó megkérdezésére, mivel azok nem feltétlenül egyszerre tartózkodnak a piac területén. A korán érkezők már eladták áruikat, amikor még mindig érkeztek árusok. A felmérés 7 - 8 óra között történt, feltételezve, hogy ez intervallum nyújt legmegbízhatóbb képet a piaci vonzásról.

A felmérés ideje alatt 1372 eladó érkezett a piacra. Mintegy 66,3 %-a a városból, 17,2 %-a a makói tanyákról, és 16,5 %-a vidékről. A vidékiek részesedése nagyobb mint a bolti vásárlásokból. Ennek ellenére Makó szabad-

piaci vonzáskörzete nem nagy. A vidéki eladók nagyobb része a makói járás községeiből érkezett. Legtöbb eladó Apátfalváról /28/, Kiszomborról /26/, Csanádpalotáról /20/, Királyhegyesről /16/, Kövegyről /12/ érkezett. A megye területéről, elsősorban a szegedi járásból és Szegedről érkeztek eladók. 3. ábra

A piaci vonzás intenzitását az 1000 lakosra jutó heti eladók számával mérem.

A legjobban vonzott községek Kövegy 10,1, Királyhegyes 8,2, Óföldes 4,3, Apátfalva 3,4, Kiszombor 3,3 eladó/1000 lakos, a város körül helyezkednek el. Kivételt képez Nagykopáncs község, amely a szomszédos Békés megyében fekszik. Vonzásintenzitása 4,1 eladó/1000 lakos.

A makói járás további nyolc községe a közepesen vonzott zónába tartozik. A vonzásintenzitás ezekben a településekben heti 1 - 2 eladó/1000 lakos.

Nagyér és Klárafalva községekből nem érkezett eladó a piacra.

A szegedi járás hét községéből 1 - 4 eladó érkezett a piacra. A vonzásintenzitás azonban nem éri el a heti 1 eladó/1000 lakos értékét.

Békés megyéből is érkeztek eladók a piacra, de a piac vonzása ezekre a területekre gyenge.

A vidéki eladók egy része, elsősorban a távolabbról ér-

kezők, személygépkocsival jön, így a távolság kisebb mértékben befolyásolja a vonzást, az egyes területek között fennálló árkülönbségek és a biztos piac miatt pedig érdemes elhozni az árut.

A piacra felhozott termékek mennyiségét is vizsgáltam az 1971 - 1975 évek közötti időszakban.

A felhozott termékek között a zöldségfélék szerepelnek a legnagyobb mennyiségben /piaconként kb. 50 q/ és csak kevéssel marad el a zöldségfélék mögött a gyümölcsök mennyisége /40 - 50 q/. Jelentős a felhozatal burgonyából /10 q/ és baromfiból /7 - 8 q/. Tejtermékekből kis mennyiséget hoznak a piacra /piaconként 1 - 1,5 q/.

Az 1971 - 75 évek piaci felhozatalát mutatja termékcsopontonként az 1. sz. táblázat.

1. sz. táblázat

A piaci felhozatal termékcsopontonként /1971- 1975/

m e n n y i s é g k i l o g r a m m

	baromfi	tejtermék	tojás	gyümölcs	zöldség	burgonya	Egyéb	Összesen
<u>1971</u>	131787	40843	523857	790833	757767	150957	18843	2414887
<u>1972</u>	93301	32890	406186	794083	845761	134524	22839	2329632
<u>1973</u>	84851	18005	315986	826314	872126	128028	20453	2265763
<u>1974</u>	128922	25043	443319	776792	803543	150788	22778	2373875
<u>1975</u>	112651	24372	418735	743526	786319	142637	19951	2248191

A piacra felhozott összes áru mennyisége csökkenő tendenciát, ugyanakkor a felhozott áru forintértéke emelkedő szintet mutat.

Megvizsgáltam a piacra felhozott termékek megoszlását szektoronként is.

A baromfi és tejtermék teljes egészében az egyéni és háztáji gazdaságokból kerül piacra. Majdnem teljes egészében a tojás is. A zöldségféléknek kb. 10 %-át, a burgonyának kb. 10 %-át, a gyümölcsféléknek kb. 6 %-át hozzák a termelőszövetkezetek a piacra.

A termelőszövetkezetek alacsony részesedése mellett megfigyelhető az általuk felhozott termékek mennyiségének fokozatos csökkenése is. Pl. a zöldségfélék esetében:

1971	1050	q
1972	879,9	q
1973	922,1	q
1974	539,6	q
1975	513,4	q

Összefoglalva:

A városra az önellátás jellemző. A vonzott területet elsősorban a város körül elhelyezkedő községek alkotják. A távolabbi területek közül a szegedi járás községei kapcsolódnak a piachoz, elsősorban gyümölcsfelhozatalukkal.

A kis külső felhozatal a környező települések termelési szerkezetével függ össze, amely jórészt megegyezik a városéval.

3. Egészségügyi vonzás

Az egészségügyi intézmények vonzáskörzetének kialakulásában nem érvényesülnek olyan mértékben a településhálózati, közlekedési és egyéb földrajzi tényezők mint pl. a kiskereskedelmi vonzás esetében. Többnyire adminisztratív uton határozzák meg az egyes intézmények működési területét. A vonzáskörzet hálózat a szomszédos központok intézményhálózatának fejlettségétől és annak szerkezetétől függően alakul.

A város egészségügyi ellátását a Kórház és a Rendelőintézet végzi. A Rendelőintézet 1970-től új épületben működik. Napi betegforgalma megközelíti az 1000 főt. A vidéki betegek aránya a kórházéhoz hasonló.

A Városi Kórház nyolc osztállyal működik: 435 ágyas

Belgyógyászat

Sebészet

Szülészeti-Nőgyógyászat

Gyermekegyógyászat

Fül- Orr- és Gégegyógyászat

Fertőző

Szemészet

Elme- és Ideggyógyászat

A 10.000 lakosra jutó kórházi ágyak száma: 94

Ágykihasználás: 76 %

A kórházból 1975-ben elbocsátott betegek száma 7234.

A kórházban ápolott betegek közül 3724 makói /51,4 %/,
3222 a makói járásból való /44,5 % /.

Csongrád megyén kívül elsősorban Békés megyéből érkeznek betegek a kórházba.

A következő táblázat a betegek területi megoszlását mutatja:

	betegek száma	összes betegek %-ban
Makó	3724	51,4
Makói járás	3222	44,5
Csongrád megye	123	1,7
Békés megye	113	1,6
Egyéb	52	0,8
<u>Összesen:</u>		<u>100,-</u>

Az év folyamán az ország egész területéről ápoltak betegeket, azonban a többi megyék részesedése igen alacsony. A külföldi betegekkel együtt 0,8 %. A külföldi betegek román és jugoszláv állampolgárok voltak.

Az ország többi megyéjéből mindössze megyénként 1-4 beteget ápoltak a városi kórházban. Ezek a betegek leggyakrabban a sebészeti és a csecsemő-gyermekgyógyászati osztályokat vették igénybe. Ezekre a megyékre a kórház vonzása nem terjed ki, a betegek általában nem gyógyulni jöttek a városba, hanem itt tartózkodásuk alatt betegedtek meg.

A következő táblázat a vidéki betegek megoszlását mutatja:

	betegek száma	Összes betegek %-ban
Makói járás	3222	91,7
Csongrád megye	123	3,5
Békés megye	113	3,2
Egyéb	52	1,5
Összesen:	3510	100,-

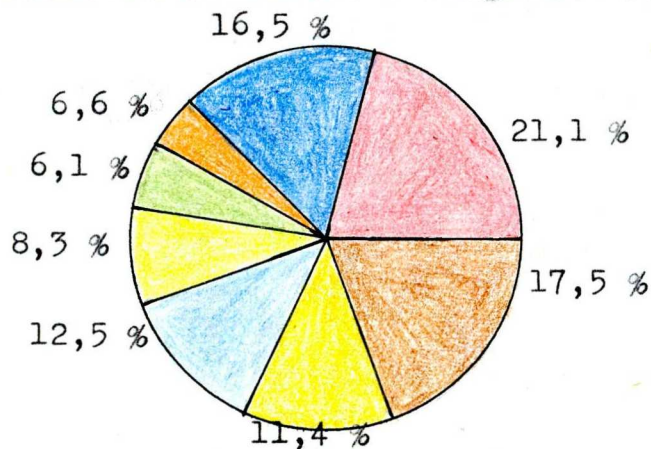
A megye területén lakók közül Apátfalváról, Kiszomborról, Csanádpalotáról, Földeákról kezelték a legtöbb beteget.

/ 4. ábra/ A négy község betegek arányosan oszlanak meg a kórházi osztályok között.

Szegedről 67 beteget ápoltak a kórházban.

A szegedi és a szentesi járás területéről, valamint a megye más városaiból összesen 56 beteget ápoltak.

A kórházi osztályoknak a vidéki betegek ápolásából származó részesedését a következő diagramm mutatja:

	Ideggyógyászat		Fül- orr- gégészet
	Szemészet		Szülészet
	Gyermekegyógyászat		Sebészet
	Fertőző osztály		Belgyógyászat

A szemészeti osztály betegeinek 54,4 %-a, a csöcsemő-gyermekgyógyászati osztály betegeinek 48,8 %-a, a sebészeti osztály betegeinek 50,5 %-a, a belgyógyászati osztály betegeinek 51,6 %-a vidéki. Hasonló értéket mutatnak a többi osztályok is.

Megvizsgáltam a szemészeti-, a belgyógyászati-, a sebészeti- és a szülészeti osztályok vonzáskörzetét. Ezek közül a szemészeti osztályon a legmagasabb a vidéki betegek aránya.

A kórház vonzásának intenzitását az 1000 lakosra jutó ápolási napok számával mérem.

Szemészeti osztály

A szemészeti osztályon 1000 makói lakosra 108 ápolási nap jut. Ennél magasabb Ambrózfalva, Királyhegyes, Pitvaros, Csanádpalota, Kövegy vonzásának intenzitása. Ezek a települések a várostól K - re fekszenek. Az intenzíven vonzott zónába tartozik további 10 község: Csanádalberti, Nagylak, Magyarcsanád, Apátfalva, Kiszombor, Ferencszállás, Maroslele, Óföldeák, Földeák, Mezőkovácsháza. A vonzásintenzitás értéke 50-100 ápolási nap/1000 lakos. Az intenzíven vonzott zóna gyűrű alakban fogja körül a várost. Kivétel Mezőkovácsháza, amely Békés megyében fekszik.

5. ábra

A közepesen és gyengén vonzott települések Klárafalva kivételével a várostól K - re Békés megyében találhatók. Csongrád megyéből Hódmezővásárhelyről és a szentesi járásból ápoltak betegeket. Szegedről és a szegedi járásból nem volt beteg az osztályon. A szemészeti osztály vonzáskörzete a megye határán túl nyúlik. Az osztály betegeinek 13,4 %-a Békés megye területén lakik. A kórházban ápoltt Békés megyei betegek felét a szemészeten kezelték.

Bács-Kiskun, Fejér, Szolnok megyéből kezelték még betegeket a szemészeti osztályon. A felsorolt megyék nem tartoznak a szemészeti osztály vonzáskörzetébe. Ebbe a vonzáskörzetbe tartozik Makó, a makói járás és Békés megye D - i része.

Belgyógyászat

A belgyógyászati osztályon 1000 makói lakosra 386 ápolási nap jut. A járás községeinek többségében vonzásintenzitása eléri vagy meghaladja a város saját vonzását. A legerősebben vonzott települések Magyarcsanak, Kövegy, Csanádalberti, Királyhegyes, Nagylak. A járás községei közül leggyengébben vonzott települések Óföldsék, Csanádpalota, Kiszombor.

A belgyógyászati osztály betegeinek megoszlását mutatja a következő táblázat:

	betegek száma	ápolási napok száma	összes beteg %
Makó	563	11608	48,4
Makói járás	565	10634	48,6
Csongrád megye	15	281	1,2
Békés megye	10	168	0,9
Egyéb	10	93	0,9
Összesen:	1163	22784	100,-

A belgyógyászati osztály vonzáskörzetéhez a város és a makói járás községei tartoznak. Az osztályon ápolott betegek 97 %-a a városból, illetve a makói járásból valók.

6. ábra

Ápoltak néhány beteget Szeged, Hódmezővásárhely városokból és a megye néhány községéből is, de ezek a területek nem tartoznak az osztály vonzáskörzetéhez. Pest, Hajdu-Bihar, Szolnok, Bács-Kiskun megyékből is érkezett néhány beteg az osztályra.

Sebészeti osztály

A sebészeti osztályon 1000 makói lakosra jutó ápolási napok száma 330.

A sebészeti osztály betegeinek megoszlását mutatja a következő táblázat:

	betegek száma	ápolási napok száma	összes beteg %
Makó	724	9951	49,5
Makói járás	676	9916	46,3
Csongrád megye	22	381	1,5
Békés megye	16	124	1,2
Egyéb	22	132	1,5
Összesen:	1460	205504	100,-

Az osztályon ápolott betegek 50,5 %-a vidéki. A vidéki betegek 91,8 % -a a makói járásból érkezett. Csongrád megyéből Szegedről és Hódmezővásárhelyről érkezett a legtöbb beteg. A megyéből összesen 22 beteget ápoltak. A betegek 1,2 % -a Békés megyei. Más megyék részesedése összesen 1,5 %. A betegek között 3 külföldi állampolgár is volt. A külföldi betegek valamennyien román állampolgárok.

A vonzásintenzitás a járás nyolc községében eléri a város saját vonzásának intenzitását, vagy meghaladja azt. Legnagyobb értékkel Ambrózfalva, Pitvaros, Apátfalva községek szerepelnek. Gyengébben vonzott települések: Kiszombor, Magyarcsanád, Óföldsétek. A város saját vonzásának felénél

kisebb értékkel szerepel Nagylak, Ferencszállás, Klárafalva. Az osztály vonzáskörzete a makói járás községeire terjed ki. 7. ábra Intenzívebben vonzottak a várostól keletre fekvő települések. A nyugatra és északra fekvő községek már Szeged és Hódmezővásárhely kórházaihoz is vonzódnak.

Szülészeti osztály

A szülészeti osztályon 1000 makói lakosra 21,5 beteg jut.

A szülészeti osztály betegeinek megoszlása:

	betegek száma	ápolási napok száma	Összes beteg %
Makó	647	5331	51,2
Makói járás	592	4913	46,8
Csongrád megye	6	47	0,5
Békés megye	9	84	0,8
Egyéb	8	62	0,7
Összesen:	1262	10437	100,-

A vidéki betegek nagyrésze a makói járásból érkezik az osztályra, egyéb területekről csak igen kevés. A szülészeti osztály vonzáskörzetéhez a makói járás tartozik. Apátfalva, Kiszombor, Királyhegyes, Pitvaros, Földéák, Ambrózfalva, Ferencszállás községekben a vonzásintenzitás eléri vagy meghaladja a város saját vonzásának mértékét. Ezt az értéket megközelíti Csanádpalota, Nagyér, Maroslele, Klárafalva. Gyengébben vonzott települések Magyarcsanád, Nagylak, Köveg, Csanádalberti, Óföldéák. 8. ábra

A város és járás területén kívül elsősorban Csongrád megyéből és Békés megye déli részéből érkeznek betegek az osztályra.

Összefoglalva:

A kórház vonzáskörzete elsősorban a makói járás községeire terjed ki. A város és a járás területén kívül első sorban Csongrád megyéből és Békés megye déli részéből érkeznek betegek a kórházba.

A városi kórház vonzáskörzete három övezetre osztható. A belső övezetet nagyrészt a várostól keletre fekvő községek alkotják. A vonzásintenzitás megegyezik a város saját vonzásával. A középső zónába tartozó községek már Szeged, Hódmezővásárhely és Orosháza kórházaihoz is vonzódnak.

A külső rész Csongrád megye területét és Békés megye déli részét foglalja magába. Ezek a területek csak nagyon lazán kapcsolódnak a városi kórházhoz.

4. A város oktatási és kulturális intézményeinek vonzás- körzete

a/ Oktatási intézmények

Az oktatási és kulturális intézmények szoros kapcsolatot építenek ki a városok és környezetük között. A vidéki népesség kereskedelmi, piaci és egészségügyi szükségleteinek egy részét helyben ki tudják elégíteni, nincsenek teljesen a városokra utalva. Felsőfoku oktatási intézmények csak a városokban, középfoku oktatási intézmények is kevés kivétellel a városokban vannak. Így Csongrád megye 27 középiskolájából is mindössze kettő van vidéken.

Az oktatási intézmények erősen differenciálódtak. Az oktatási funkciók azonos szintje különböző iskolatípusok és szakok kombinációjával jöhet létre. Ebből adódik, hogy kisebb városok felsőfoku, de még középfoku intézményei is több megyére kiterjedő vonzáskörzettel rendelkezhetnek. Pl. Makón a Kereskedelmi Szakközépiskola.

A városok oktatási funkcióinak vonzáskörzetében nagyok az átfedések. A középfoku oktatás területén elsősorban a gimnáziumoknál, a vonzáskörzetek kialakításában elsődleges szerepe van az iskola távolságának, a bejárási lehetőségeknek, a kollégiumi férőhelyeknek.

Makó oktatási vonzáskörzetének elhatárolásához a gimnáziumban, a szakközépiskolákban és a szakmunkásképző inté-

zetben végeztem adatfelmérést. A felmérés 1584 tanulót érintett.

A városban három középiskola működik.

A középiskolák nappali tagozatos tanulóinak száma intézményenként:

1975/76 tanév

Az iskola megnevezése:	Tanulók száma
JÓZSEF ATTILA Gimnázium	390
JUHÁSZ GYULA Kertészeti és Egészségügyi Szakközépiskola	202
ERDEI FERENC Kereskedelmi Szakközépiskola	238
Összesen:	<u>830</u>

A szakmunkásképzést a JÓZSEF ATTILA Szakmunkásképző Intézet látja el.

A szakmunkás tanulók száma 654.

Általános iskolánál magasabb szintű nappali tagozatos képzésben részesülő tanulóknak csak 42,6 % -a helybeli, 41,7 % -a Csongrád megyei, 15,7 % -a pedig az ország más területeiről jött a városba tanulni.

A kollégiumi férőhelyek növelése lehetővé tette, hogy a vidéki tanulóknak több mint a fele kollégiumi elhelyezésben részesüljön. A tanulóknak csupán néhány % -a lakik magánházaknál /albérlet, rokon, ismerős/. Igen magas a naponta, vagy az iparitanulók egy részénél ritkább időközönként, de rendszeresen bejáró tanulók száma.

A tanulólétszám 24,1 % -át, a vidékiek 42,2 % -át a bejáró tanulók adják. A bejárók nagy része 25 km -nél kisebb távolságról érkezik az iskolába. A bejárók számát tovább növelik a tanyákról bejáró tanulók.

A középfoku iskolák tanulóinak megoszlását mutatja a következő táblázat:

Az iskola megnevezése	tanulók száma összesen	helybeli	bejáró	koll.	Vidéki tanuló összesen	Összes tanuló-ból vidéki %
JÓZSEF A. Gimn.	390	243	89	58	147	37,7
JUHÁSZ GYULA Szakközépiskola	202	86	66	52	118	58,4
ERDEI FERENC Szakközépiskola	238	23	11	204	215	90,3
Iperi Szakmunkásképző	654	287	192	175	367	56,1
Összesen:	1484	639	358	489	847	57,4

A különböző iskolatípusok beiskolázási területe is különböző, így vonzáskörzetük is eltérő. Ennek megfelelően külön-külön kell vizsgálni az oktatási intézményeket.

Csongrád megyében 10 iskolában folyik gimnáziumi, 5 -ben közgazdasági, 4 -ben egészségügyi, illetve gépipari és 3-ban mezőgazdasági jellegű szakközépiskolai képzés. A felsorolt intézmények diákjainak a fele Szegeden tanul, a többi megoszlik a megye városai és 2 falusi gimnázium között.

A diákok a nekik megfelelő iskolatípusok közül általában

a lakóhelyükhöz legközelebb levőt, számukra legkönnyebben megközelíthetőt választják. Néhány esetben távolabbi iskola mellett döntenek az azonos szakközépiskolák különböző szakirányu képzése, jobb kollégiumi elhelyezés, alacsonyabb tuljelentkezés, rokoní kapcsolatok, stb. miatt.

A nagyobb gyakoriságu iskolák vonzás területe sűrű elhelyezkedésük következtében kis kiterjedésű és a vonzáskörzeten belül a vonzásuk intenzív. A szomszédos iskolák vonzásterületének átfedéséből adódik, hogy az intenzíven vonzott zónát gyengébb vonzásu zóna fogja közre, amely a közlekedési lehetőségek vagy egyéb okok miatt néhol elmarad.

JÓZSEF ATTILA Gimnázium

Az iskola tanulólétszáma 390, amelyből 147, a tanulók 37,7 % -a vidéki.

A gimnázium tanulóinak lakóhely szerinti megoszlása:

	tanulók száma	tanulók %-a
Makó	243	62,3
Makói járás	123	31,5
Csongrád megye	7	2,-
Békés megye	16	4,-
Egyéb	1	0,2
Összesen:	390	100,-

Az iskola vonzáskörzete Makó városra és a makói járás községeire terjed ki. Viszonylag nagyobb számban tanulnak Békés megye néhány községéből a gimnáziumban.

Csongrád megye egyéb területeiről kevés a tanuló. Hódmezővásárhely, Szeged, Csongrád városokból és Pusztamérges, Mártély községekből való néhány tanuló. Csongrád és Békés megyén kívül egy tanuló Veszprém megyei.

A vonzásintenzitást községekre bontva is megvizsgáltam. Az 1000 lakosra jutó tanulók száma alapján 3 zónát különíthetünk el a város körül. A belső zónát a makói járás községei közül Kiszombor, Csanádpalota, Köveg, Pitvaros, Nagyér községek alkotják. A vonzásintenzitás ezekben a községekben 5-10 fő tanuló/1000 lakos.

A középső zónába Apátfalva, Magyarcsanád, Nagylak, Királyhegyes, Csanádalberti, Ambrózfalva, Ferencszállás, Maroslele, Óföldeák, Földeák községek tartoznak ugyancsak a makói járásból.

Már a belső zóna községeit is, de különösen a középső zóna községeinek egy részét a megye más városainak iskolái is vonzák.

A külső zónát Csongrád megye területe és Békés megye déli része alkotja. Ezek a területek már csak nagyon lazán kapcsolódnak a városhoz. 10. ábra

JUHÁSZ GYULA Kertészeti és Egészségügyi Szakközépiskola

Az iskola tanulóinak létszáma 202.

A tanulók közül 66 makói /32,6 %/, 136 vidéki /67,4 %/.

A vidéki tanulók megoszlását a következő táblázat mutatja:

	tanulók száma	%
Makói járás	73	53,6
Csongrád megye	45	33,1
Békés megye	15	11,-
Egyéb	3	2,3
Összesen:	136	100,-

Az iskola vonzáskörzetéhez Csongrád megye déli része és Békés megye déli része tartozik.

A legintenzívebben vonzott területek a makói járás községei közül Apátfalva, Kiszombor, Pitvaros, Csanádalberti, Köveg és Nagylak. Ebbe a csoportba sorolható a Makótól távoli Öt-tömös. A vonzásintenzitás ezekben a községekben meghaladja a 3 tanuló/1000 lakos értéket.

Közepesen vonzott községek Csanádpalota, Magyarcsanád, Kírályhegyes, Ambrózfalva, Földeák, Óföldeák, Maroslele, valamint a szegedi járásból Üllés, Békés megyéből Mezőkovács-háza. A vonzásintenzitás 1 - 3 tanuló/1000 lakos.

A gyengén vonzott zónához tartozik Csongrád megye többi területe, valamint Békés megye déli része. A vonzásintenzitás ezeken a területeken nem éri el az 1 tanuló/1000 lakos értéket. 10. ábra

Csongrád és Békés megyén kívül Szolnok és Bács-Kiskun megyékből van néhány tanuló.

ERDEI FERENC Kereskedelmi Szakközépiskola

Az iskola tanulólétszáma 238.

Helybeli tanuló 23 fő, a tanulólétszám 10 %-a. A vidéki tanulók nagy része - 204 fő - kollégiumban lakik.

Naponta bejáró tanulók száma 11.

A szakközépiskola beiskolázási területéhez tiszántuli megyék tartoznak. Csongrád, Békés, Hajdu-Bihar, Szabolcs - Szatmár megye. Ezenkívül Borsod-Abaúj-Zemplén és Bács-Kiskun megyéből van 1 - 2 tanuló az iskolában. Az előbbi négy megye részesedése nagyjából megegyezik.

Csongrád megye	64	Szabolcs-Szatmár megye	62
Hajdu-Bihar megye	54	Békés megye	54

Településenként átlag 1 - 3 tanuló tanul az iskolában. A vonzásintenzitás mind a négy megyében igen alacsony. Alacsony a vonzásintenzitás Makó város esetében is és a makói járás területén is. Az 1000 lakosra jutó tanulók száma nem éri el az 1 - et.

JÓZSEF ATTILA Ipari Szakmunkásképző intézet

Az Ipari Szakmunkásképző Intézet vonzáskörzete a megye többi szakmunkásképző intézetének közelsége miatt a környező községekre terjed ki. Kivétel néhány ritka szakma, amelynek vonzása Csongrád megye távolabbi részére is kiterjed.

Csongrád megyén kívül nagyobb számban Békés és Szolnok me-

gyéből tanulnak az intézetben. Néhány tanuló van Bács-Kiskun megyéből, Szabolcs-Szatmár megyéből 2, Hajdu-Bihar, Pest és Zala megyékből 1 - 1 tanuló.

Az ipari szakmunkástanulók lakóhely szerinti megoszlását a következő táblázat mutatja:

	Tanulók száma	Tanulók %-a	1000 lakosra jutó tanulók száma
Makó	287	44,1	9,1
Makói járás	211	32,3	7,3
Csongrád megye	110	16,6	0,4
Békés megye	16	2,4	-
Szolnok megye	20	3,1	-
Egyéb	10	1,5	-
Összesen:	654	100,-	-

A tanulólétszám 55,9 %- a vidéki. A bejáró tanulók száma 192 fő, 29 %. Kollégiumban lakik 175 tanuló, elsősorban azok akik távolabb laknak. Így a bejáró tanulók átlagos utazási távolsága nem nagy. Többségük esetében az utazási távolság 20 km alatt van.

A vonzásintenzitás alapján három zónát különböztetünk meg. A belső zónába tartozó Kiszombor, Apátfalva, Kövegy és Csánadalberti vonzásának intenzitása eléri, vagy meghaladja a város saját vonzásának a felét.

A külső zónához tartozik Csongrád megye egész területe, Szolnok megye déli része és Békés megye déli része. Ezek a

Területek csak nagyon gyengén kötődnek az iskolához. Az 1000 lakosra jutó tanulók száma legfeljebb 1 - 2 fő.

11. ábra

A középfoku intézmények vonzásának intenzitása Makón 21 tanuló/1000 lakos.

A város oktatási vonzaskörzete négy övezetre osztható a vonzáserősség alapján.

Az első övezetbe a makói járás községei tartoznak, Óföldséék és Klárafalva kivételével. A vonzásintenzitás ezen a területen elég erős, a város vonzásának a felét meghaladja. A zóna községeinek egy részét azonban Szeged, Hódmezővásárhely középiskolái is vonzák.

A második övezetet alkotó községek Óföldséék, Klárafalva és Öttömös. Ezek a községek Szeged és Hódmezővásárhely vonzaskörzetébe tartoznak, de mellettük Makó vonzása is jelentős. Vonzásintenzitásának mértéke 5 - 10 tanuló/1000 lakos.

A harmadik övezethez a szegedi járás községei közül Mórahalom, Ásotthalom, Pusztamérges, Üllés, Forráskút, Deszk, Békés megye déli részéből Tótkomlós, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza községek tartoznak. Az övezetben a vonzásintenzitás alacsony / 1 - 5 tanuló/1000 lakos /, de kapcsolatuk rendszeres a város iskoláival. 12. ábra

A negyedik övezet elsősorban a Kereskedelmi Szakközépiskola nagy kiterjedésű vonzása miatt alakult ki. A zóna kiterjed Szabolcs-Szatmár, Hajdu-Bihar, Békés megye területeire.

tére. Magába foglalja Csongrád megye É - i részét, illetve Szolnok megye egy részét. Ezek a területek nagyon lazán kapcsolódnak a városhoz. Más megyék területéről is van néhány tanulója a város iskoláinak, azonban ezek a megyék a város egyik oktatási intézményéhez sem vonzódnak. 13. ábra

A JUHÁSZ GYULA Szakközépiskolában megvizsgáltam a végzett tanulók elhelyezkedését is. A vizsgálat az 1974/75 és az 1975/76-os tanévben végzett tanulók adatai alapján készült.

	Kertészeti tagozat	Egészségügyi tagozat	Összesen
1974/75	24	26	50
1975/76	14	35	49
Összesen:	38	61	99

A tanulók közül 10 fő /10 % / továbbtanul valamely felsőfoku intézetben. A munkát vállaló 89 tanuló nagy része a tanult szakmában helyezkedett el. Jelentős azoknak a száma is aki más területen vállaltak állás, legnagyobb részét mint képesítés nélküli óvónő és pedagógus. A munkába állók területi megoszlása a következő: a tanulók közül leg többben /42 fő/ Makón jutottak foglalkozáshoz. Szegeden 18 fő, Szentesen 3 fő, Hódmezővásárhelyen 1 fő, Csongrád megye városaiban összesen 64 fő helyezkedett el. A makói járás községeiben 10 fő, közülük Csanádpalotán 4 fő, Kiszomboron 2 fő. Csongrád megye egyéb községeiben 1 fő, Békés megyében 1 fő, Bács-Kiskun megyében 2 fő, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 1 fő és Budapesten 1 fő került munkaviszonyba.

Csongrád megye városain kívül összesen 16 fő talált foglalkozást.

b. A városi könyvtár vonzása

A városi könyvtár jelentősége messze mögötte marad a szegedi könyvtárakénak. Jóval kevesebb a beiratkozott olvasók és a kölcsönzött kötetek száma is, mint a szegedi könyvtárakban. A városban a könyvtárak és könyvtári fiókok együttes száma 24. A beiratkozott olvasók fele tagja a városi könyvtárnak.

A Városi Könyvtár 5640 tagjából 586-an vidékiek. Ez az összes olvasók 10,4 %-a. A könyvtárból legtöbbet kölcsönöznek a makói járás nagyobb községeibe: Kiszomborra, Apátfalvára, Csanádpalotára. Csongrád megye egyéb területeiről kevés a beiratkozott tag. Csongrád megyén kívül elsősorban Békés megyéből keresik fel a könyvtárat. Néhány olvasó Szolnok, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdu-Bihar megyéből és Budapestről is van.

A városi könyvtár tagjainak lakóhely szerinti megoszlását mutatja a következő - 1976. évre vonatkozó - táblázat:

	Olvasók száma	%
Makó	5054	89,6
Makói járás	539	9,5
Csongrád megye	28	0,6
Békés megye	12	0,2
Egyéb	7	0,1
Összesen:	5640	100,-

A környező községek könyvtárai a lakosság igényeit nagyrészt helyben kielégítik. A községi könyvtárak tagjai átlagosan a lakosság 21 % -át teszik ki. A városi Könyvtárból kölcsönzők más irányu utjuk alkalmával bonyolítják le a könyvek kölcsönzését. A könyvtár vonzásterülete szorosan kapcsolódik a város egyéb, elsősorban oktatási intézményeinek vonzáskörzetéhez. A vidéki olvasók zömét a város iskoláiba járó és a városban lakó vidéki tanulók adják.

Makón 1000 lakosból 168 tagja a városi könyvtárnak. Kis-zombor és Csanádalberti esetében meghaladja a 20 tag/1000 főt, a járás többi községében általában 10 - 20 fő/1000 lakos között van az olvasó tagok száma, míg Klárafalva, Óföldes, Nagylak községekben az 1000 lakosra jutó olvasók száma nem éri el a 10 főt sem. A többi településnél ez az érték még ennél is alacsonyabb. 15. ábra

A könyvtár vonzásintenzitása a legerősebben vonzott településeknél is alacsony. A város saját vonzásának csak mintegy 10 %-a, tehát ezek a települések is csak gyengén vonzódnak a Városi Könyvtárhoz.

A makói Városi Könyvtár a város lakosságának igényeit nagyrészt ellátja, azonban szakirodalma nem kielégítő. A könyvtár vonzása a járás községeire érezhető, de nagyobb területre kiterjedő funkciót nem lát el.

5. Munkaerő vonzás

Makó foglalkozási jelleg szerint az agrár-ipari kategóriájú városok közé tartozik.

Az aktív keresők népgazdasági ágak szerinti megoszlása
/1976. január 1-i állapot/ :

	aktív keresők száma	aktív keresők %
Ipar	4623	30,1
Építőipar	518	3,2
Mezőgazdaság	6264	39,3
Közlekedés	605	4,0
Kereskedelem	1332	7,9
Egyéb	2376	15,5
Összesen:	15718	100,-

A város ipara a felszabadulást követő 20 év lassu fejlődése után azutóbbi években jelentősen növekedett.

A városban a munkaerő létszámnövelése csak korlátozott. A férfiak foglalkoztatottsága 100 %-os, Magas a nők foglalkoztatottsági szintje is. A város népességszáma az elmúlt évtizedekben csökkent, az utóbbi években stagnál. Csekély mértékben lehet számolni a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerőre. A munkaerőgazdálkodásban jelentős szerep jut a városba bejáró dolgozóknak.

A városból eljáró aktív keresők száma pontosan nem ismert. Becslés szerint 1000 fő.

Annak ellenére, hogy Makó nem tartozik Szeged munkaerő vonzásának intenzív zónájába /az aktív keresőknek csak kis %-a dolgozik Szegeden/, Szeged elszívó hatása érvényesül a legnagyobb mértékben Makón, 15. ábra

A bejáró dolgozók száma 1976-ban 1835 fő, a városban dolgozók 11,6 %-a.

A bejáró dolgozók 22 településből érkeznek a városba. Csongrád megyén kívül Békés megyéből valók dolgoznak néhányan a város üzemében. A bejáró dolgozók nagy része a járás községeiből való, számszerint 1210 fő, az összes bejáró 65 %-a.

A járás lakossága 1970-ben 31039 volt. Eza lélekszám 1975-re 29067-re csökkent. A csökkenés oka a népszaporulat alacsony szintje és az elvándorlás. A következő években a csökkenés mérséklődése várható a születések számának emelkedése és az elvándorlások csökkenése következtében.

A járás népességének korösszetétele rosszabb az országos átlagnál. A munkaképes korú lakosság aránya 53,8 %, az országos átlag /61 %/ alatt van. A munkaképes kor feletti aránya 26,6 %, a 20 %-os átlaggal szemben.

Az aktív keresők ágazati strukturája 1976. január 1-én:

	aktív keresők száma	aktív keresők %-a
Ipar	4562	33,4
Mezőgazdaság	7060	51,7
Egyéb	2023	14,9
Összesen:	13645	100,-

Az iparban és a nem termelő ágazatokban a foglalkoztatottak aránya növekedni fog. A mezőgazdaságban dolgozók aránya csökken. Ennek ellenére az országos átlag alatt marad az iparban és a nem termelő ágazatokban dolgozók aránya. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya viszont meghaladja az országos átlagot. A járás férfi lakosságának foglalkoztatottsága teljes, a nőknél az arány 72,8 %. A járás területén 2003 nő háztartásban élő eltartott. A következő években foglalkoztatottságuk aránya 75 %-ra fog emelkedni. A háztartásban élő munkaképes korú nők aránya legnagyobb Kiszombor, Csanádpalota és Maroslele községekben, legkisebb Ferencszállás, Klárafalva, Nagylak községekben.

A járás községeiből összesen 3898-an járnak el dolgozni. Ebből 1210 Makóra, 1211 Szegedre, 662 Hódmezővásárhelyre, 267 Békés megyébe. 548 a községek között ingázik. Ezek többsége Nagylakra jár dolgozni a szomszédos községekből, Csanádpalotáról, Magyarcsanádról, Apátfalváról, 16. ábra

A Makóra bejárók létszáma és %-os megoszlása:

	Bejáró /fő/	bejárók %-ában
Apátfalva	454	24,7
Kiszombor	239	13,0
Magyarcsanád	159	8,6
Földeák	88	4,8
Csanádpalota	77	4,2

A munkaerő vonzásintenzitásának mérésére kiszámítottam, hogy Makón dolgozók a települések összes keresőinek hány %-át adják.

Az intenzíven vonzott területhez tartozik Apátfalva 21,3 %, Óföldséék 19,7 %, Magyarcsanád 16,4 %, Kiszombor 11,6 %. Gyengébben vonzott települések : Királyhegyes 8,5 %, Maroslele 5,6 %, Földséék 5,2 %, Nagylak 3,3 %.

A járás további nyolc községéből 1 - 2 %, egyéb településekből 1 % alatt van.

Makónak ezekre a településekre gyakorolt munkaerő vonzása nagyon kicsi, néhány esetben véletlenszerű, hiszen több községből csak 1 - 2 a bejáró dolgozók száma. Viszonylag magas a Szegedről és Hódmezővásárhelyről bejárók száma, azonban a vonzásintenzitása kicsi.

A bejárók átlagos utazási távolsága 18,7 km. Az ingázók közül 1116 fő 20 km-nél kisebb, 534 fő 20 - 30 km, és 185 fő 30 km-nél nagyobb távolságról jár be.

Makó izokron térképei, a 17. és 18. ábrák, a reggel 5 óra és 8 óra között beérkező vonatok és autóbusz járatok alapján készültek 15 perces időzónákkal.

Makó környékének közlekedését döntően az autóbusz forgalom biztosítja. Egyes vállalatok /állami gazdaságok, termelőszövetkezetek/ saját munkás-autóbuszokkal is rendelkeznek, melyek rövidebb menetideje tovább nyújtja a zónahatárokat.

Azok a települések, amelyek a makói ingázók többségét adják, a várossal jó közlekedési kapcsolattal rendelkeznek. Autóbusszal és vonattal egyaránt összeköttetésben vannak. Néhányan személygépkocsival, nyáron többen motorkerékpárral jönnek be a városba, ami a zónahatárokat még tovább nyújtja. Bár a vasut utasforgalma és az egyéb közlekedési eszközön utazók száma nem elhanyagolható, az utasáramlás fő irányait és mennyiségét az autóbuszforgalom magában is tükrözi.

A bejárók közül vonattal utazik	438 fő	/1975.szept.1./
autóbusszal	"	931 fő /1975.szept.1./
egyéb járművön	"	466 fő /1975.szept.1./

A bejáróknak több mint a fele autóbusszal érkezik a városba. Az ingázók nagy része 30 percnél rövidebb ideig utazik.

Makó felkeresésének költségeit a 19. ábra mutatja.

A helyközi autóbuszjáratok száma 164, melyből 25 érkezik 8 óra előtt a városba. /20. ábra/ A járatok kihasználtsága közepes. Az 1975-ben szállított utasok száma 1.832.547. A városba ingázók számát a bejáró tanulók 358 fővel növelik. A tanulók átlagos utazási távolsága hasonló a bejáró dolgozók utazási távolságához.

Összefoglalva:

Makó munkaerővonzása a makói járás egy részére terjed. Ennek oka elsősorban az ipar fejlődési ütemének alacsony szintje. Az intenzív munkaerővonzás négy községre terjed

ki, ezek népességszáma 12000 fő. A közepesen és gyengén vonzott területek a makói járás távolabbi községei, valamint Csongrád megye egyéb területei. Makó közlekedésföldrajzi helyzete, - figyelembevéve a közúti közlekedést, a vasuti közlekedést és településvonzó hatását -, jó. A környező községek közül Kiszombor, Ferencszállás, Klárafalva közlekedésföldrajzi helyzete jó, a várostól K - re fekvő községeké közepes, vagy gyenge. Ezeknek a községeknek Makó felé irányuló közlekedésföldrajzi kapcsolata jó, vagy közepes. 21. ábra

Földeák, Óföldeák, Maroslele községek helye Makó és Hódmező-
vásárhely vonzaskörében

Földeák, Óföldeák, Maroslele községek "vonzódását" külön is vizsgálom, mivel ezek a települések Makó és Hódmezővásárhely között helyezkednek el.

A három község "vonzódását" az általam feldolgozott adatok és "Hódmezővásárhely vonzaskörzete" c. doktori disszertáció adatai alapján végeztem. Összehasonlítottam a települések Makóhoz és Hódmezővásárhelyhez kapcsolódó vonzásának intenzitását.

Az összehasonlítást az oktatási-, egészségügyi-, munkaerő - vonzás, valamint a kiskereskedelmi és a szabadpiaci vonzás alapján végeztem. Az összehasonlítás azonban csak megközelítőleg ad pontos képet, mert egyrészt az adatok nem egyidejűek, másrészt a kiskereskedelmi és szabadpiaci vonzás adatai nem azonos terjedelmű felmérés alapján készültek.

Az olyan települések "vonzódását", melyek többvároshoz közel helyezkednek el, számos tényező határozza meg. A legfontosabbak a közigazgatási kapcsolatok, közlekedési lehetőségek, a városok nagysága, a városok intézményhálózatának fejlettsége.

A vizsgált községek Makó és Hódmezővásárhely között helyezkednek el, valamivel közelebb Makóhoz.

A községek távolsága a városoktól:

Makó - Maroslele	13 km	Hódmezővásárhely - Maroslele	22 km
Makó - Óföldeák	15 km	Hódmezővásárhely - Óföldeák	25 km
Makó - Földeák	12,5 km	Hódmezővásárhely - Földeák	21 km

Közigazgatásilag a makói járáshoz tartoznak. Közlekedési kapcsolataik mindkét város felé kielégítőek.

Földeák vasuti összeköttetéssel is rendelkezik Hódmezővásárhely és Makó felé egyaránt. Mindegyik község közvetlen autóbuszjáratokkal rendelkezik Hódmezővásárhely és Makó felé is.

A községeknek Hódmezővásárhelytől való nagyobb távolságát ellensúlyozza a város nagyobb népességszáma, fejlettebb ipara és kedvezőbb intézményhálózata.

Az ágazati vonzást vizsgálva a következőket tapasztaltam: a kiskereskedelmi vonzás intenzitása Makóhoz mindhárom község esetében közepes, míg Hódmezővásárhelyhez Földeák intenzíven, Maroslele közepesen, Óföldeák gyengén vonzódik.

Hódmezővásárhely szabadpiaci vonzását tekintve Földeák vonzódik legerősebben, heti 1 - 2 piacozó/1000 lakos értékkel. Óföldeák és Maroslele községekből nem volt eladó a hódmezővásárhelyi piacon. A makói piachoz Óföldeák intenzíven vonzódik. A vonzásintenzitás 4 piacozó/1000 lakos. Földeák, illetve Maroslele vonzásának értéke heti 1,8, illetve 2,1 piacozó/1000 lakos.

A hódmezővásárhelyi kórházhoz csak nagyon gyengén vonzódhatnak ezek a települések.^A makói kórházhoz Földeák és Maroslele intenzíven, Óföldeák gyengébben vonzódik. A vonzásintenzitás értéke Maroslele esetében 110 beteg-, Földeák 105, Óföldeák 93 beteg/1000 lakos.

Hódmezővásárhely oktatási intézményeinek vonzása a következő:

Földeák, Maroslele több mint 15 tanuló/1000 lakos, Óföldéák esetében valamivel kevesebb mint 15 tanuló/1000 lakos. Makó iskoláinak vonzása: Földeák 12 tanuló, Maroslele 12 tanuló, Óföldéák 8,5 tanuló/1000 lakos.

A munkaerő vonzás a következőképpen alakul:

Hódmezővásárhelyre jár dolgozni Földeákról az aktív keresők 26,5 %-a, Marosleléről 12 %-a, Óföldéákról 11,5 %-a. Makóra jár dolgozni Földeákról 5,2 %, Marosleléről 5,6 %, Óföldéákról 19,7 %.

Az ágazati vonzásintenzitásokat összegezve megállapítható, hogy mindhárom község jelentős mértékben kapcsolódik Hódmezővásárhelyhez és Makóhoz is. Óföldéák Makóhoz valamivel erősebben vonzódik, Földeák és Maroslele pedig Hódmezővásárhelyhez vonzódik intenzívebben.

Makó általános vonzáskörzete

A városok különböző központi funkcióju intézményeinek vonzáskörzete eltérő. A város általános vonzáskörzetét az egyes funkciók, intézmények vonzáskörzeteinek szintézisével kapjuk meg.

Az ágazati vonzáskörzetek adatainak mechanikus összegzése nem lehet alkalmas a komplex vonzáskörzet kijelölésére. Az adatok összegzésével kapjuk meg a vizsgált intézmények vonzásának összintenzitását. Az így kapott összintenzitásban nincsenek súlyozva az egyes ágazatok, pedig vonzáskörzeteik nem azonos mértékben járulnak hozzá a komplex vonzáskörzet kialakításához.

Makó komplex vonzáskörzetének kijelöléséhez az ágazati vonzásintenzitásokat egy átlagos intenzitással vonzódó településhez viszonyítva az átlagostól való eltérést vettem figyelembe. /Dr. Beluszky Pál által leírt módszer/

A számítások eredményei alapján három terület és területenként kettő-kettő övezet kijelölését tartom célszerűnek.

Az első övezetbe Apátfalva, Kiszombor, Magyarcsanád és Királyhegyes tartozik. A négy község városi szükségleteit majdnem teljesen Makó elégíti ki. Az ágazati vonzáskörzetek mindegyikében az intenzíven vonzott zónába tartoznak. A heti kapcsolatteremtések száma a vizsgált intézményekben 300

kapcsolat/1000 főnél nagyobb. Makó alsóbbfoku intézményhálózata kb. 11000 lakos szükségletét elégíti ki.

A második övezetet Csanádpalota, Kövegy, Csanádalberti, Pitvaros, Földeák, Óföldeák községek alkotják. Az övezetbe tartozó községek városi szükségleteinek nagyobb részét Makó látja el. Az alsóbbfoku intézményhálózat /kiskereskedelem, középiskolák/ forgalmából jelentős a részesedésük. Ezek tervezésénél figyelembe kell venni őket. Az 1000 lakosra jutó heti kapcsolatteremtések száma 250-300.

A város intenzíven vonzott területét a két övezet községei alkotják. Az intenzív vonzáskörzet a makói járás nagyobb részét magába foglalja. Az intenzíven vonzott népesség összesen 52.000 fő. Nagyobb része makói lakos /30.000/, és csak kisebb részét teszi ki a vidéki lakosság.

A rendszeresen vonzódó terület ennél nagyobb, és összesen kb. 60.000 ember lakja. Ezt a területet a harmadik és negyedik zóna községei alkotják.

A harmadik zóna Ferencszállás, Maroslele, Nagylak, Ambrózfalva községekre terjed ki. Ezek a települések a kórházhoz, középiskolákhoz, szakmunkásképző intézethez intenzíven vonzódhatnak. Az 1000 lakosra jutó kapcsolatteremtések száma 200.

A negyedik zónához tartozik a makói járás községei közül Klárafalva és Nagyér. A kórház, a szakközépiskolák és szakmunkásképző vonzása jelentős ezen a területen. A heti kapcsolatteremtések száma 100 - 200 kapcsolat/1000 lakos.

A vonzáskörzet külső területén az 1000 lakosra jutó heti kapcsolatteremtések átlagos száma nem éri el az 50-et. Az ötödik övezetbe Szeged, Hódmezővásárhely városok, valamint a szegedi járás községei és Békés megye déli része tartozik. Az övezetben egyes kórházak osztályok, szakközépiskolák vonzása érvényesül. Az övezetet kb. 100000 ember lakja.

A vonzáskörzet külső területéhez tartozó hatodik övezet Csongrád megye északi részét, Békés megye, Hajdu-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár megye, Szolnok megye egy részét foglalja magába. 22. ábra

Kapcsolódása a városhoz igen laza. Erre a területre csak a kereskedelmi szakközépiskola, az Ipari Szakmunkásképző Intézet és a Kertészeti Szakközépiskola vonzása terjed ki.

Makó általános vonzásának intenzitása és a települések távolsága közötti összefüggést mutatja a 23. ábra.

Makó általános vonzáskörzetének intenzitási övei és néhány ágazati vonzás közötti kapcsolatáról ad áttekintést a 25. ábra.

Figyelembe véve a város vonzáskörzetét, amely elsősorban a makói járás községeit foglalja magába, a város iparosodásának felgyorsulását, a város és a makói járás demográfiai helyzetét, a közelben feltárt szénhidrogén energiát, a nagy-laki határátkelőhely következtében növekvő idegenforgalmát, Szeged vonzásának növekedését, a város lassu ütemű fejlődése várható a következő években.

I R O D A L O M

Az 1970. évi népszámlálás Csongrád megyei adatai

Központi Statisztikai Hivatal 1974.

Dr. Beluszky Pál: A város - falu közötti kapcsolatok jellege
és mennyiségi jellemzői Nyíregyháza példáján

Földrajzi Értesítő 1971.

Bozó Franciska: Hódmezővásárhely vonzáskörzete
doktori disszertáció

Csongrád megye Statisztikai Évkönyvei 1970 -1973.

Központi Statisztikai Hivatal

Durgó László: A makói mezőgazdasági mikrokörzet strukturális
vizsgálata

Diákköri dolgozat

Erdei Ferenc: Magyar város

Akadémiai Kiadó, Budapest 1974.

Erdei Ferenc: Város és vidéke

Szépirodalmi Könyvkiadó 1971.

Dr. Kóródi József:- Dr. Kőszegfalvi György: Városfejlesztés
Magyarországon

Kossuth Könyvkiadó 1971.

Dr. Kőszegfalvi György: Településfejlesztés és infrastruktúra

Dr. Krajkó Gyula - Dr. Pénzes István - Dr. Tóth József -
- Dr. Abonyi Gyuláné:
Magyarország körzetbeosztásának néhány
elvi és gyakorlati kérdése

Földrajzi Értesítő 1969.

Dr Krajkó Gyula - Dr. Pénzes István - Dr. Tóth József :
A szegedi agglomeráció népességalakulásá-
nak néhány kérdése

Földrajzi Közlemények 1970

Magyar Népköztársaság Helységnévtára 1973.

Statisztikai Kiadó Vállalat, Budapest

Magyar városok

Szerkesztette: Dallos Ferenc - Szabady Egon
Közgazdasági és Jogi Kiadó 1966.

Magyarország gazdaságföldrajza

Szerkesztette: Bernát Tivadar

Tankönyvkiadó, Budapest 1969.

Magyarország megyéi és városai

Szerkesztette: Dr. Kulcsár Viktor - Dr. Lackó
László

Kossuth Könyvkiadó 1975.

Makó az elsőnek felszabadult magyar város három évtizede a
számok tükrében

Kiadta: Makó Városi Tanács

Makó Városi Tanács Kereskedelmi Osztályának adatai

Makó Városi Tanács Munkaügyi Osztályának adatai

Dr. Pénzes István: Szeged napi piaci árufelhozatalának
szerkezete

Földrajzi Értesítő 1972.

Dr. Pénzes István - Dr. Tóth József: Szeged egészségügyi
intézményeinek vonzása

Földrajzi Értesítő 1970.

Dr. Pénzes István - Dr. Tóth József: Szeged egészségügyi
vonzáskörzete és igazgatási - szerve-
zési szerepköre

Földrajzi Értesítő 1971.

Dr. Pénzes István - Dr. Tóth József: Szeged vonzáskörzete
Földrajzi Értesítő 1971.

Dr. Tóth József: A népesség területi koncentrálódásának
néhány jellegzetessége a Dél-Alföldön
Földrajzi Értesítő 1970.

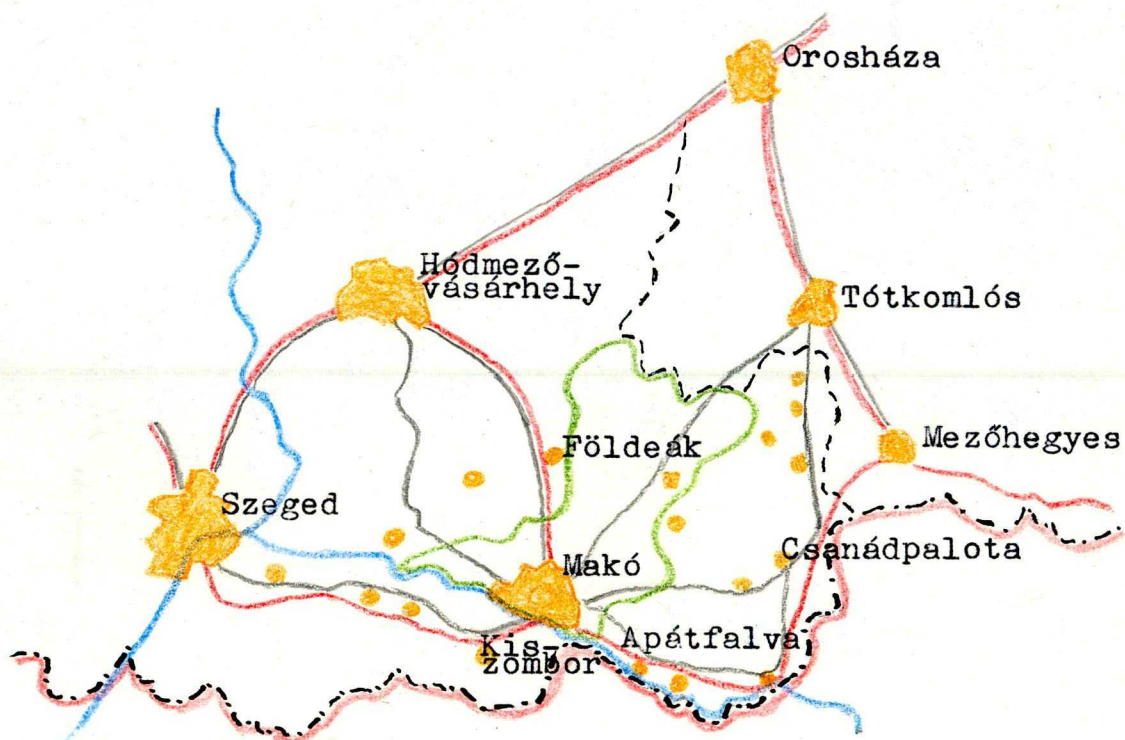
Dr. Tóth József - Dr. Pénzes István - Dr. Abonyi Gyuláné:
Szeged élelmiszer ellátása és kereskedelmi szerepköre
Földrajzi Értesítő 1970.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Makó fekvése
2. ábra Makó kiskereskedelmi vonzaskörzete
3. ábra Makó szabadpiaci vonzása
4. ábra A Városi Kórház összevont vonzaskörzete
5. ábra A Városi Kórház szemészeti osztályának vonzaskörzete
6. ábra A Városi Kórház belgyógyászati osztályának vonzaskörzete
7. ábra A Városi Kórház sebészeti osztályának vonzaskörzete
8. ábra A városi Kórház szülészeti osztályának vonzaskörzete
9. ábra A JÓZSEF ATTILA Gimnázium tanulóinak megoszlása
10. ábra A JUHÁSZ GYULA Kertészeti- és Egészségügyi Szakközépiskola tanulóinak megoszlása
11. ábra A 601. JÓZSEF ATTILA Ipari Szakmunkásképző Intézet tanulóinak megoszlása
12. ábra A középfoku iskolák összevont vonzaskörzete
13. ábra A középfoku iskolák tanulóinak megoszlása megyénként
14. ábra A József Attila könyvtár vonzaskörzete
15. ábra Szeged munkaerő vonzása. Szerk.: Dr.Krajkó Gyula
16. ábra A Makóra bejáró dolgozók megoszlása településenként
17. ábra Makó vauti izokrontérképe
18. ábra Makó közuti izokrontérképe az autóbuszforgalom alapján / 5^h - 8^h -ig/ beérkező járatok

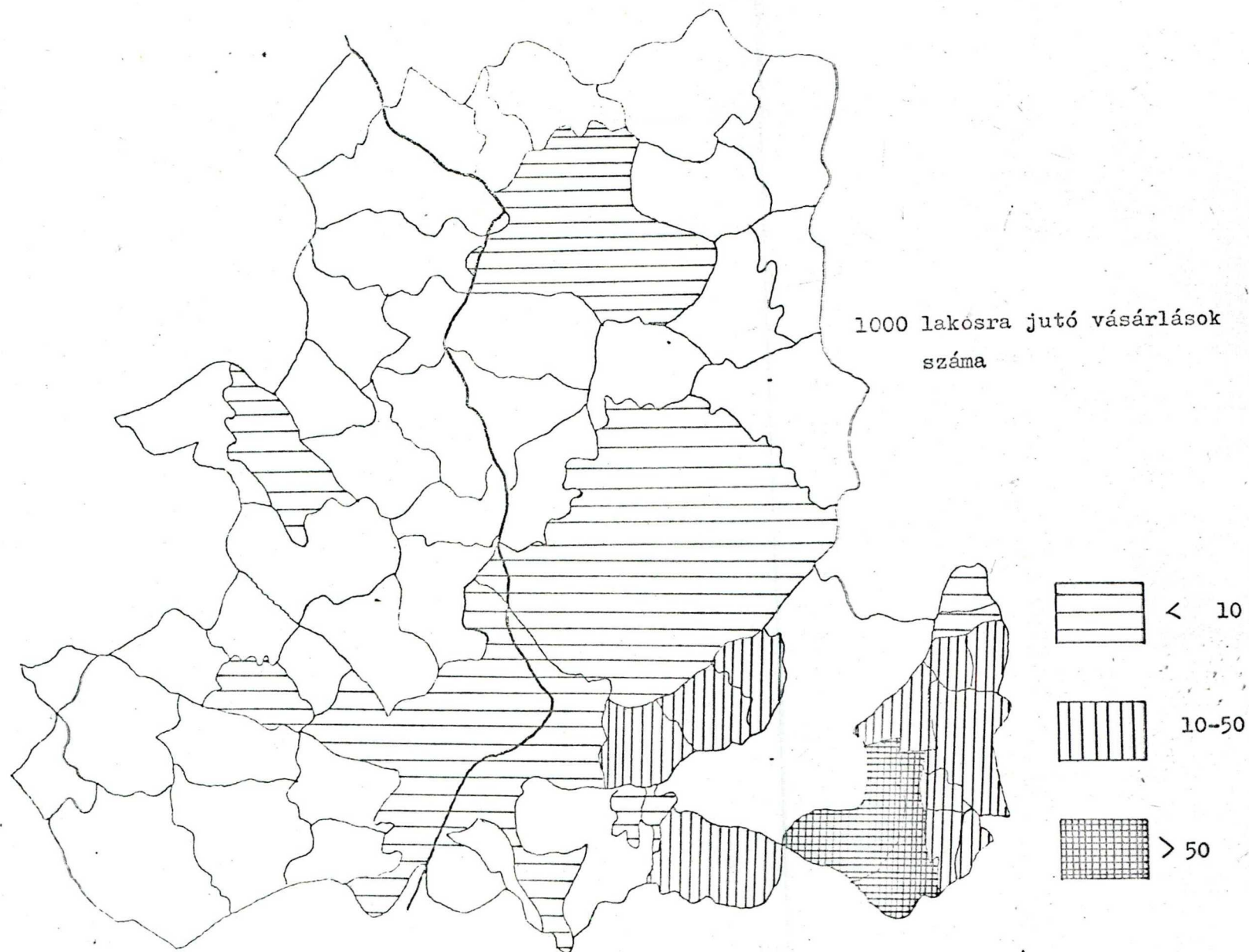
- 19. ábra Makó felkeresésének költségei /autóbusz viteldíj alapján/
- 20. ábra Makóra érkező helyközi autóbuszjáratok településenkénti megoszlása / 5^h - 8^h -ig /
- 21. ábra Csongrád megye településeinek közlekedésföldrajzi helyzete. /Szerkesztette: Dr.Kajdócsy Katalin/
- 22. ábra Makó általános vonzáskörzete
- 23. ábra Makó általános vonzásának intenzitása és a településektávolsága közötti összefüggés
- 24. ábra Makó általános vonzása és néhány ágazati vonzás közötti kapcsolat

Makó fekvése

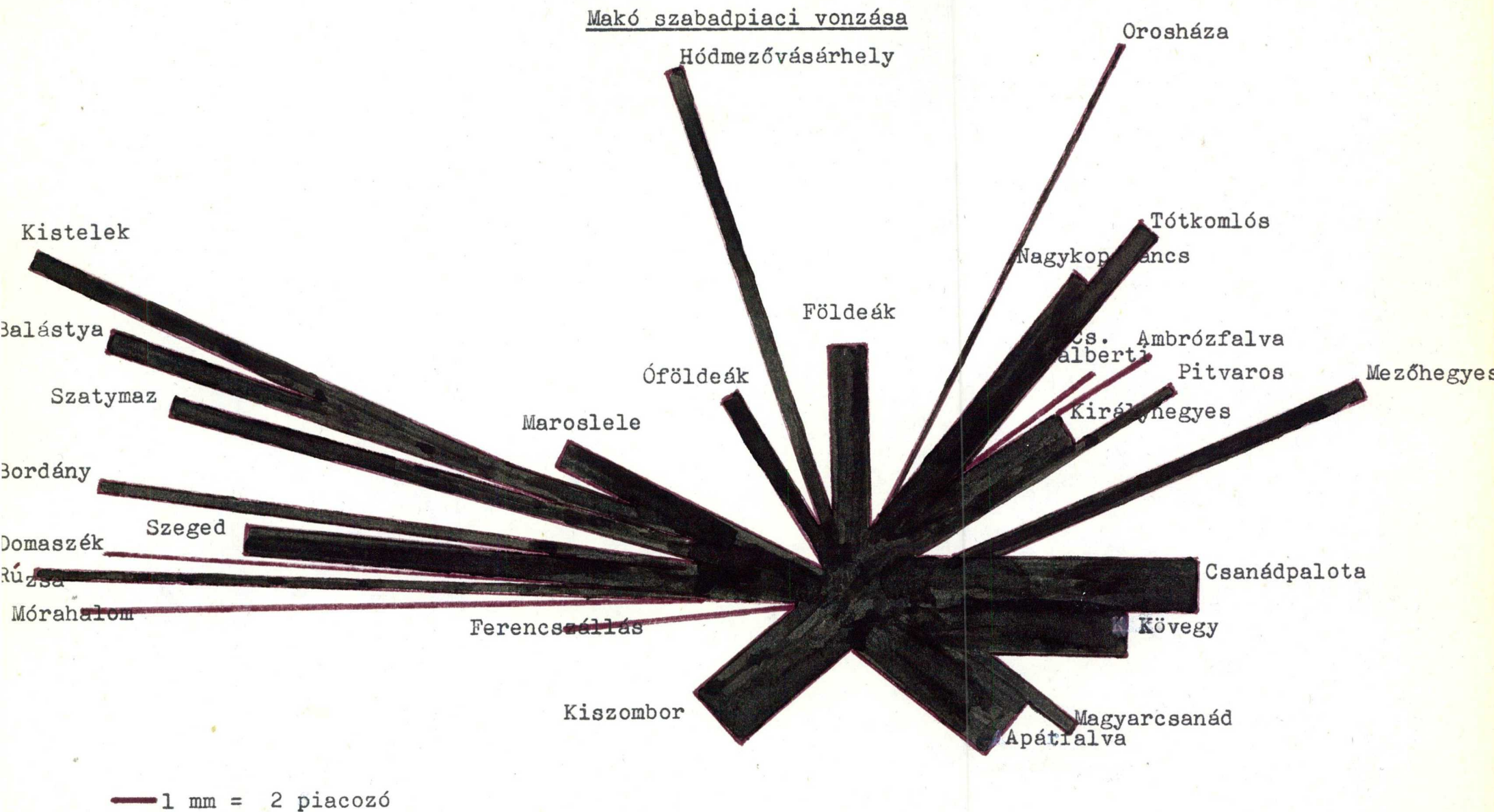

- ország határa
- megyehatár
- a város határa
- vasút
- közút
- belterület

1. számú ábra

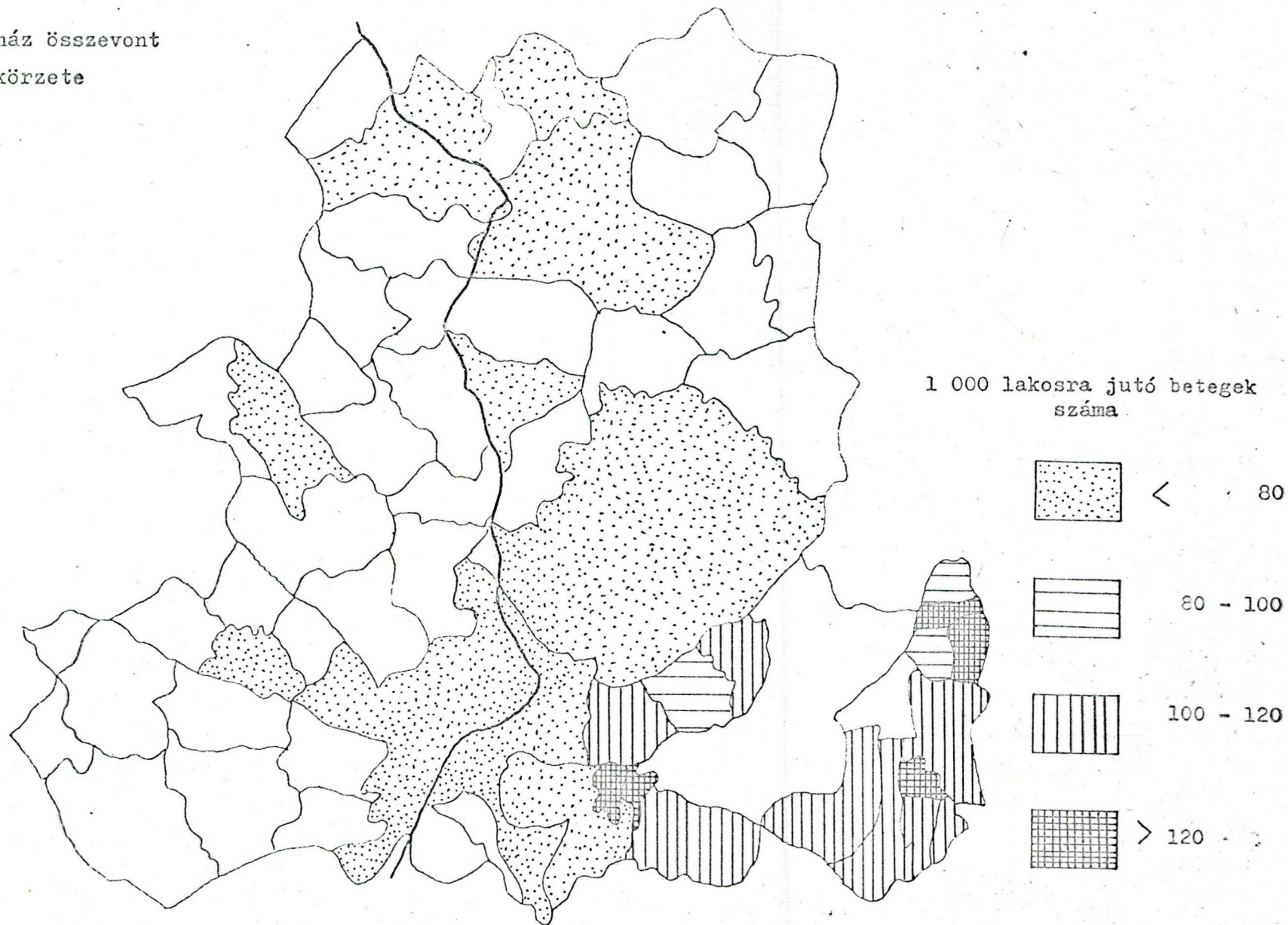

2.sz.ábra

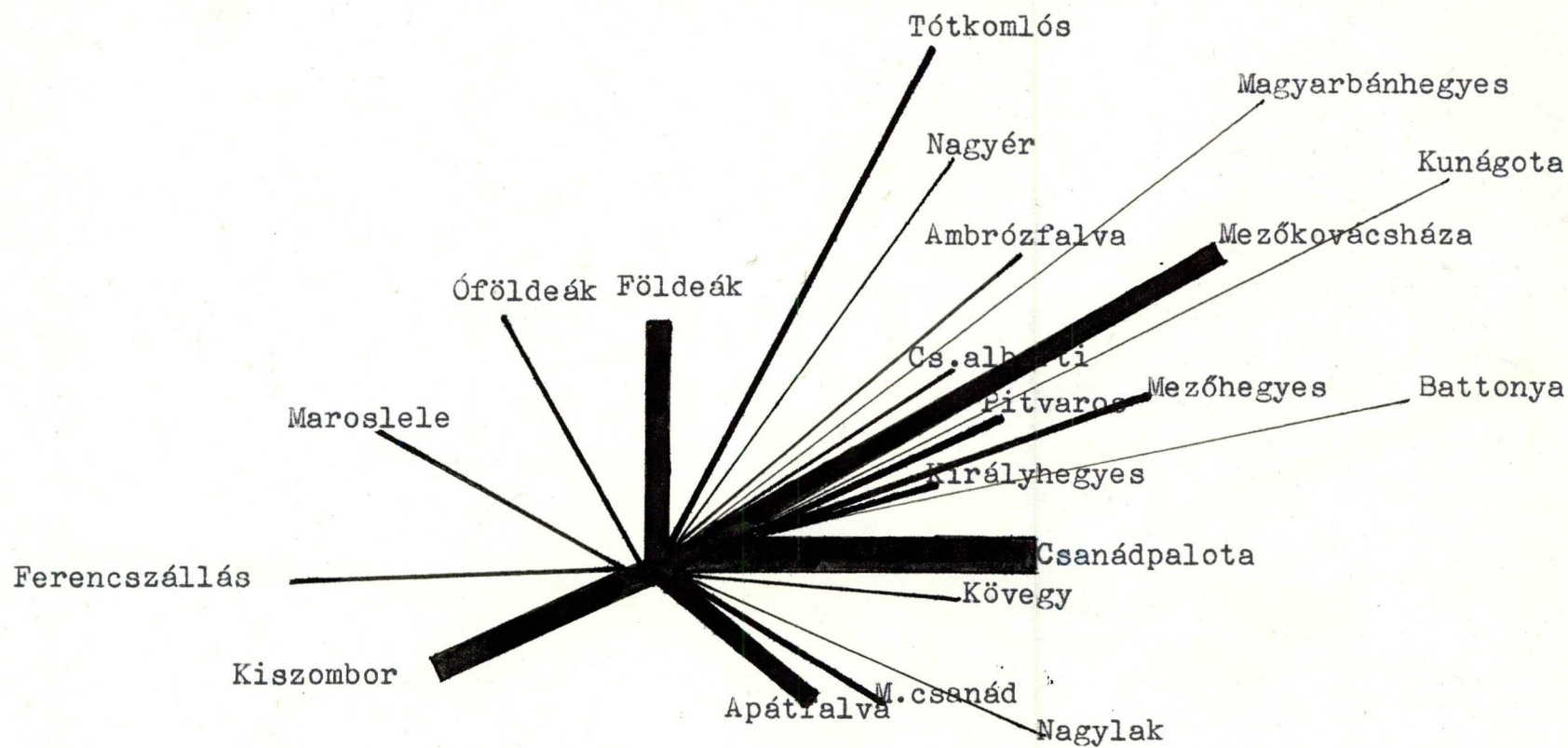
3. számú ábra

A Városi Kórház összevont
vonzáskörzete

4. számú ábra

A Városi Kórház szemészeti osztályának vonzáskörzete

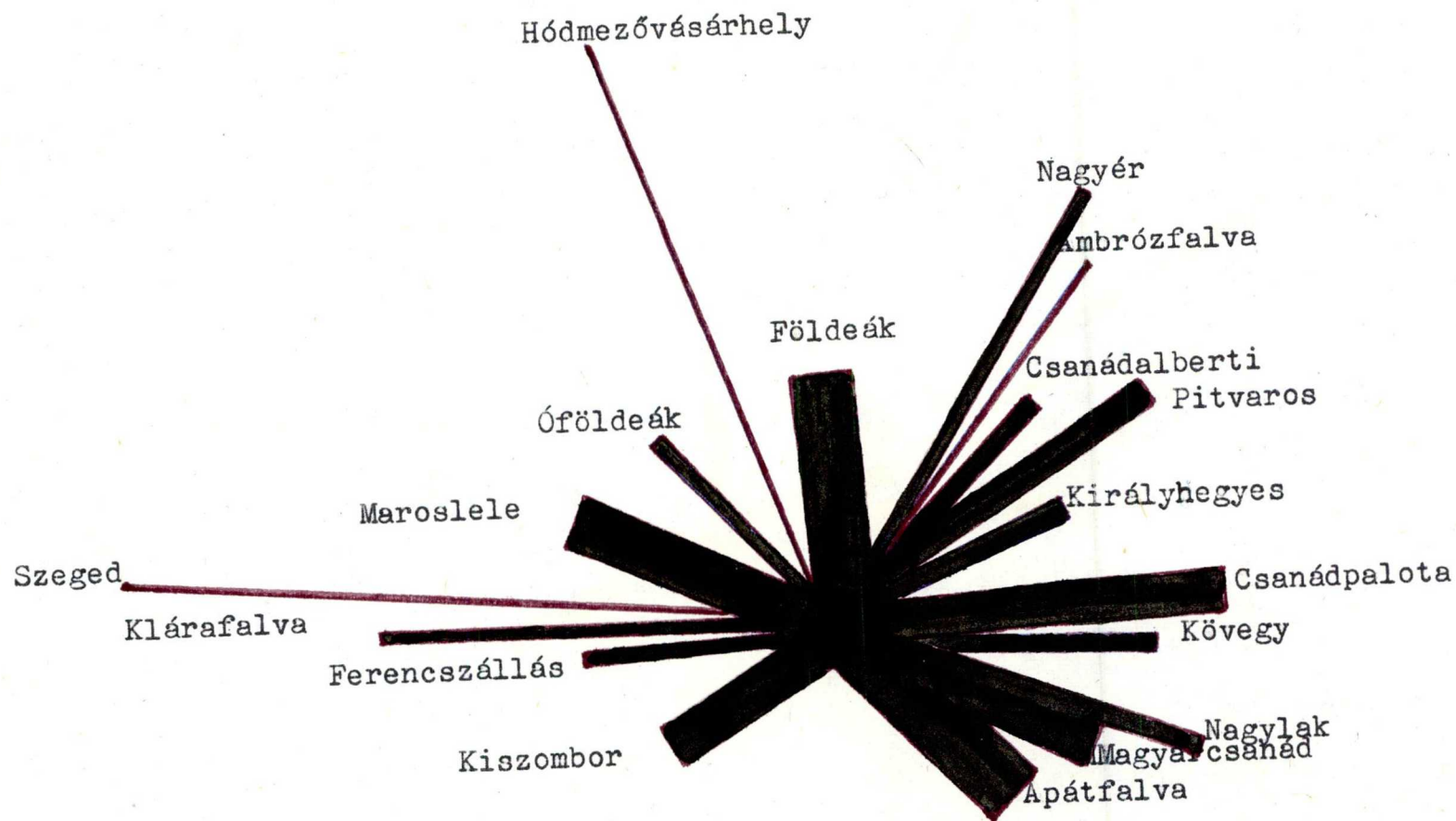

— 1 mm = 10 fő

5. számú ábra

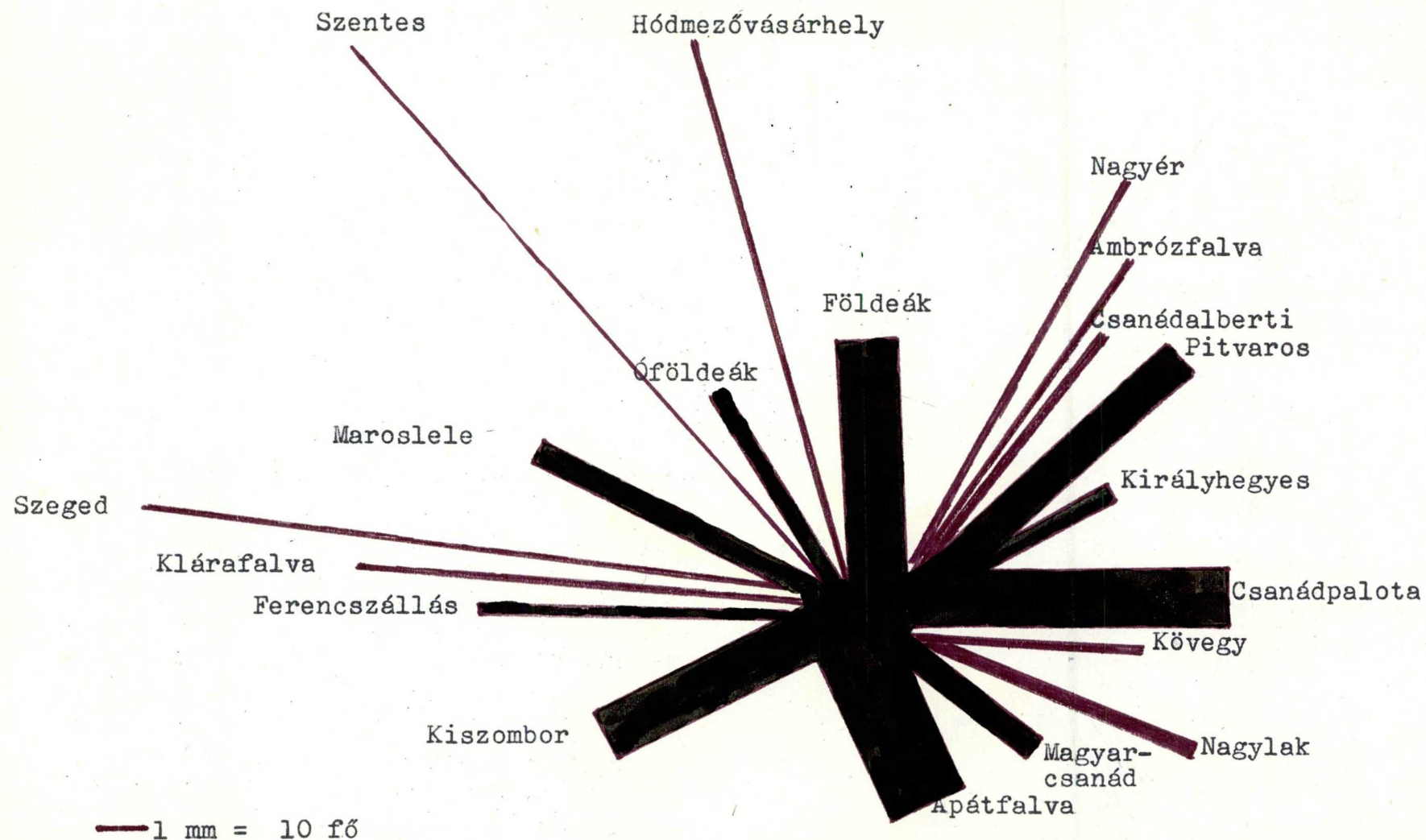

A Városi Kórház belgyógyászati osztályának vonzáskörzete

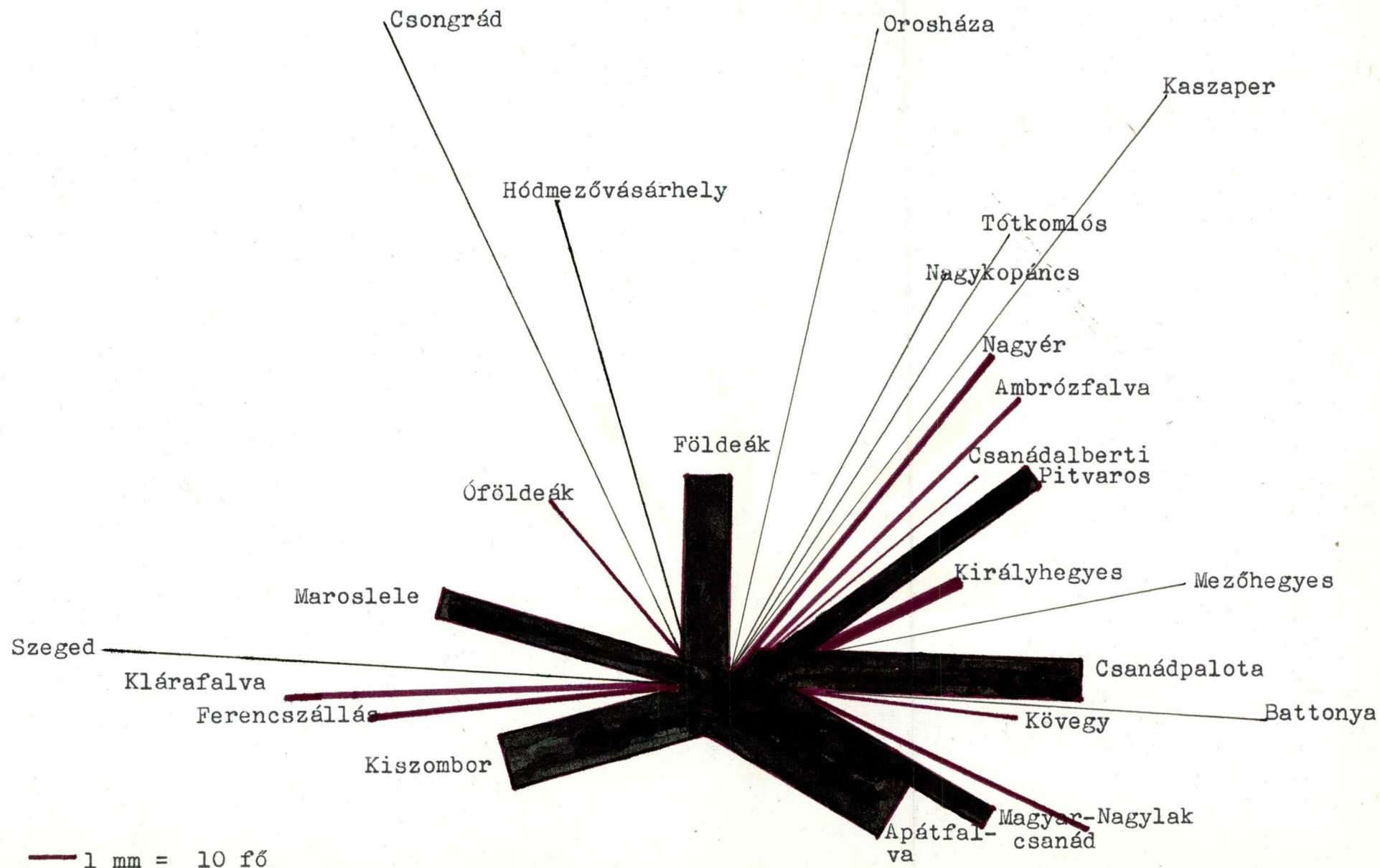
— 1 mm = 10 fő

A Városi Kórház sebészeti osztályának vonzáskörzete

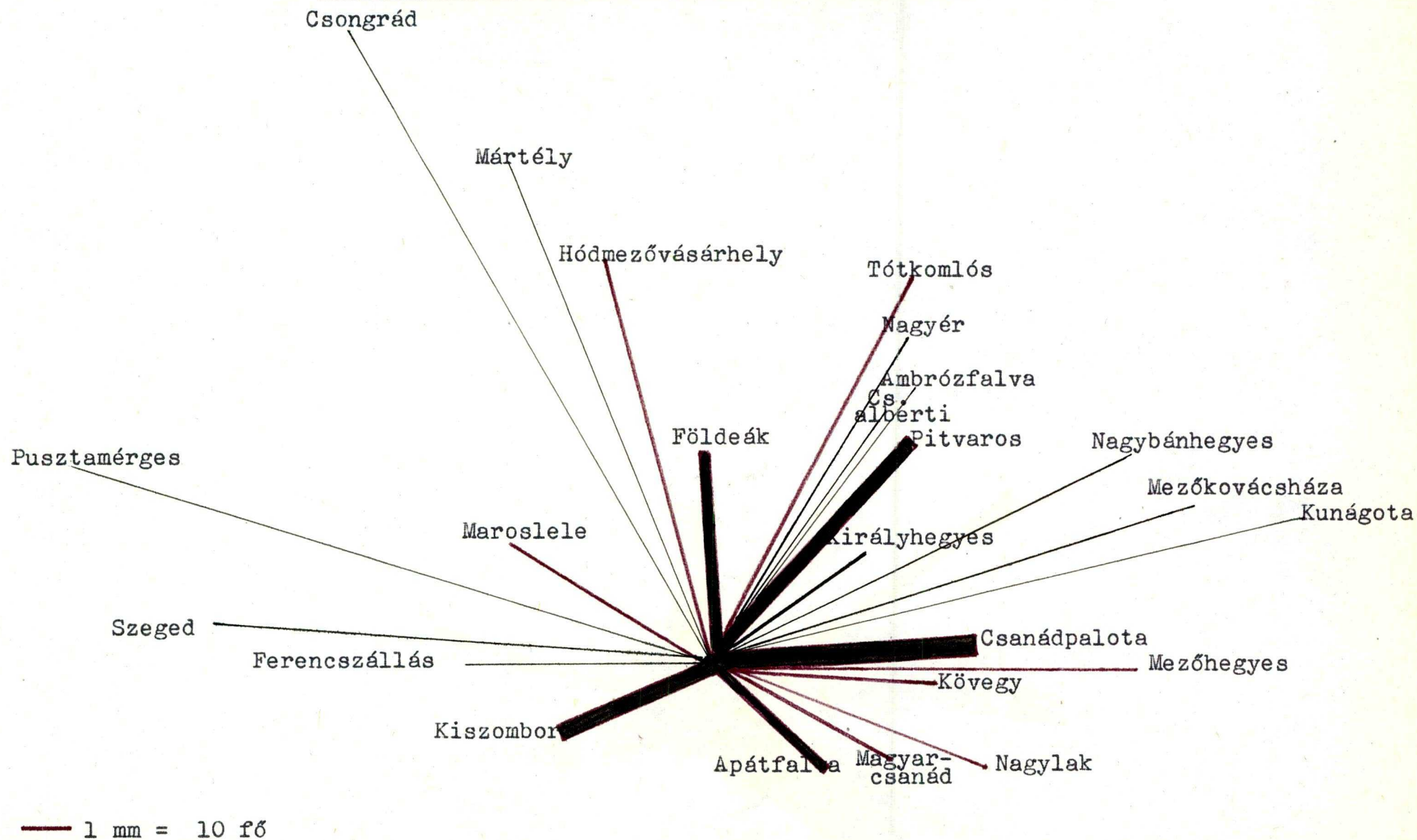

7. számú ábra

A Városi Kórház szülészeti Osztályának vonzáskörzete

A JÓZSEF ATTILA Gimnázium tanulóiinak megoszlása

Csongrád

A JUHÁSZ GYULA Kertészeti és Egészségügyi Szakközépiskola
tanulóinak megoszlása

Szentes

Nagymágocs

Csorvás

Felgyő

Hódmezővásárhely

Kistelek Balástya

Forráskút

Üllés

Öttömös

Szeged

Ásotthalom

Mórahalom

Maroslele

Óföldeák

Földeák

Ambrózfalva

Cs.al-
berti

Pitvaros

Mezőkovácsháza

Keverme

Király-
hegyes

Mezőhegyes

Csanádpalota

Kövegy

Kiszombor

Apátfalva

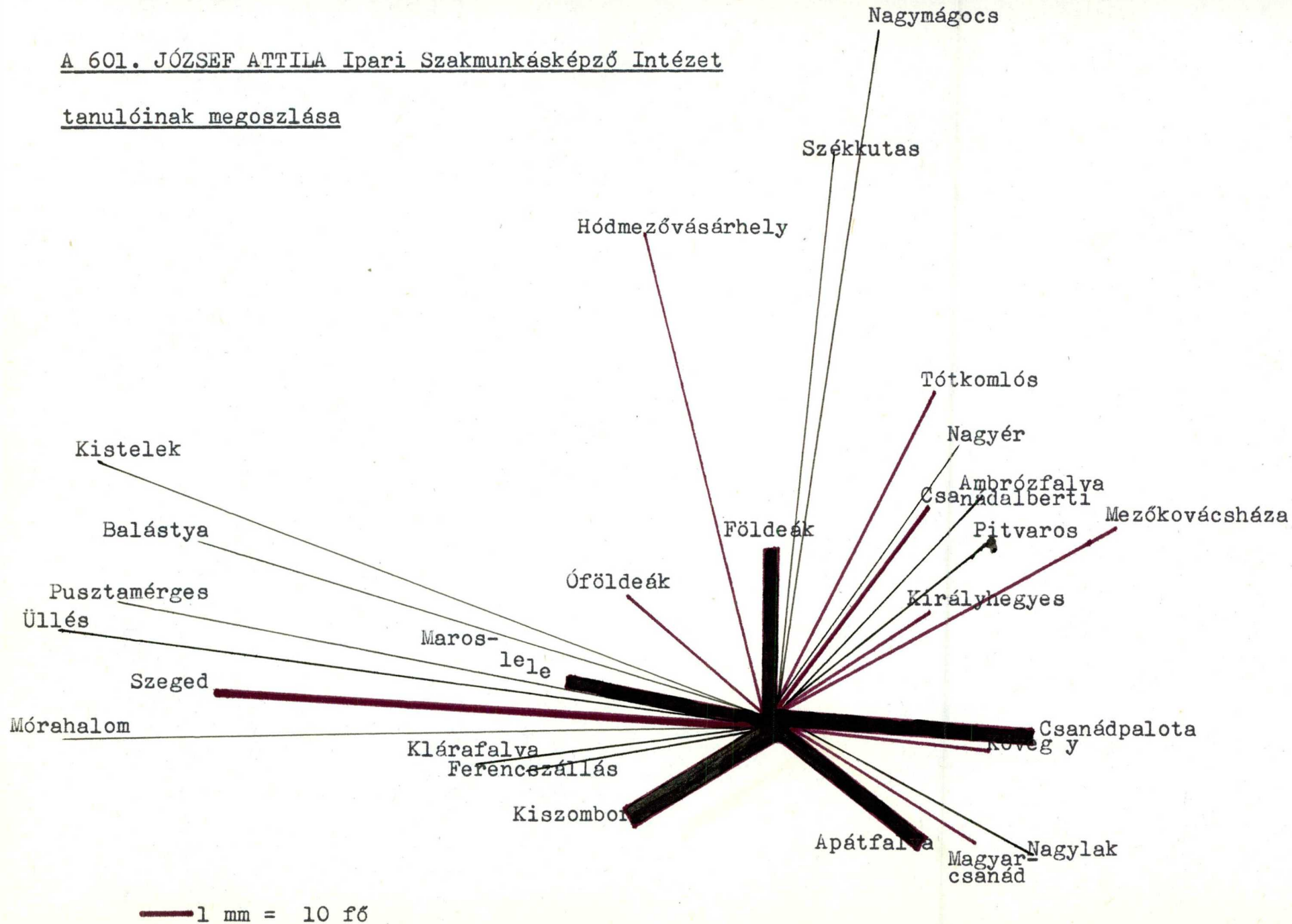
Magyar-
csanád Nagylak

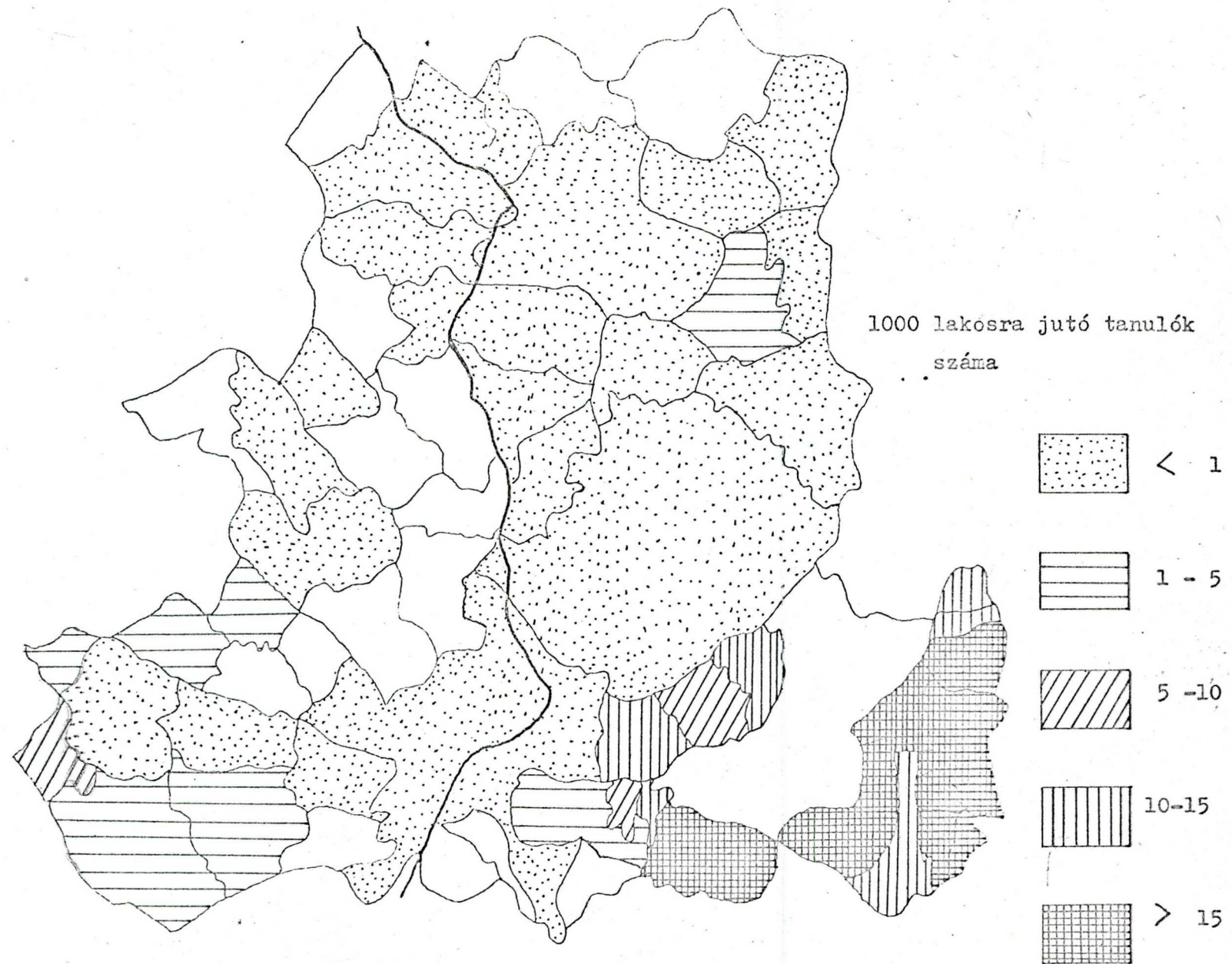
— 1 mm = 10 fő

10. számú ábra

A 601. JÓZSEF ATTILA Ipari Szakmunkásképző Intézet

tanulóinak megoszlása

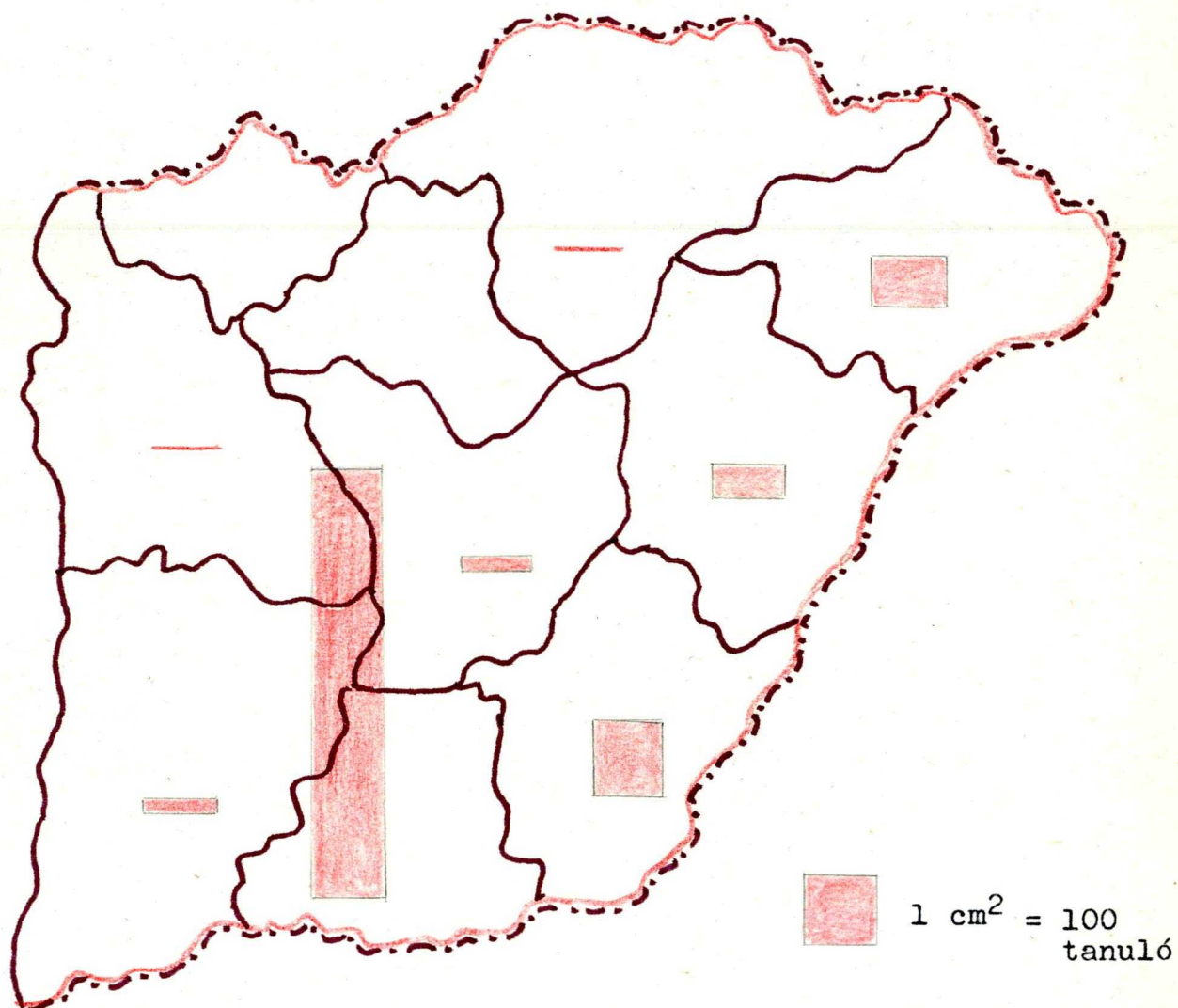

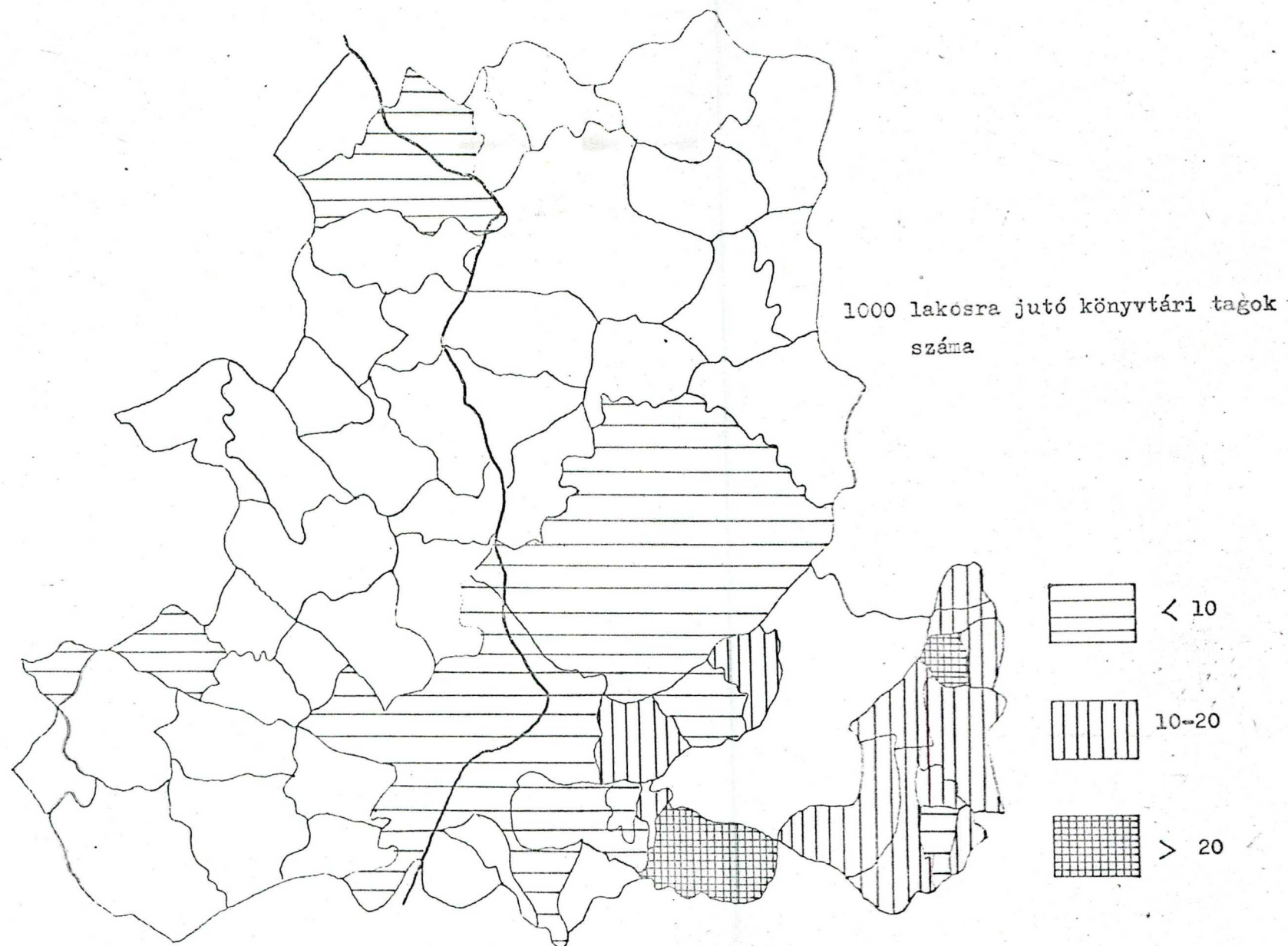
12.sz.ábra

A középfoku iskolák tanulóinak megoszlása

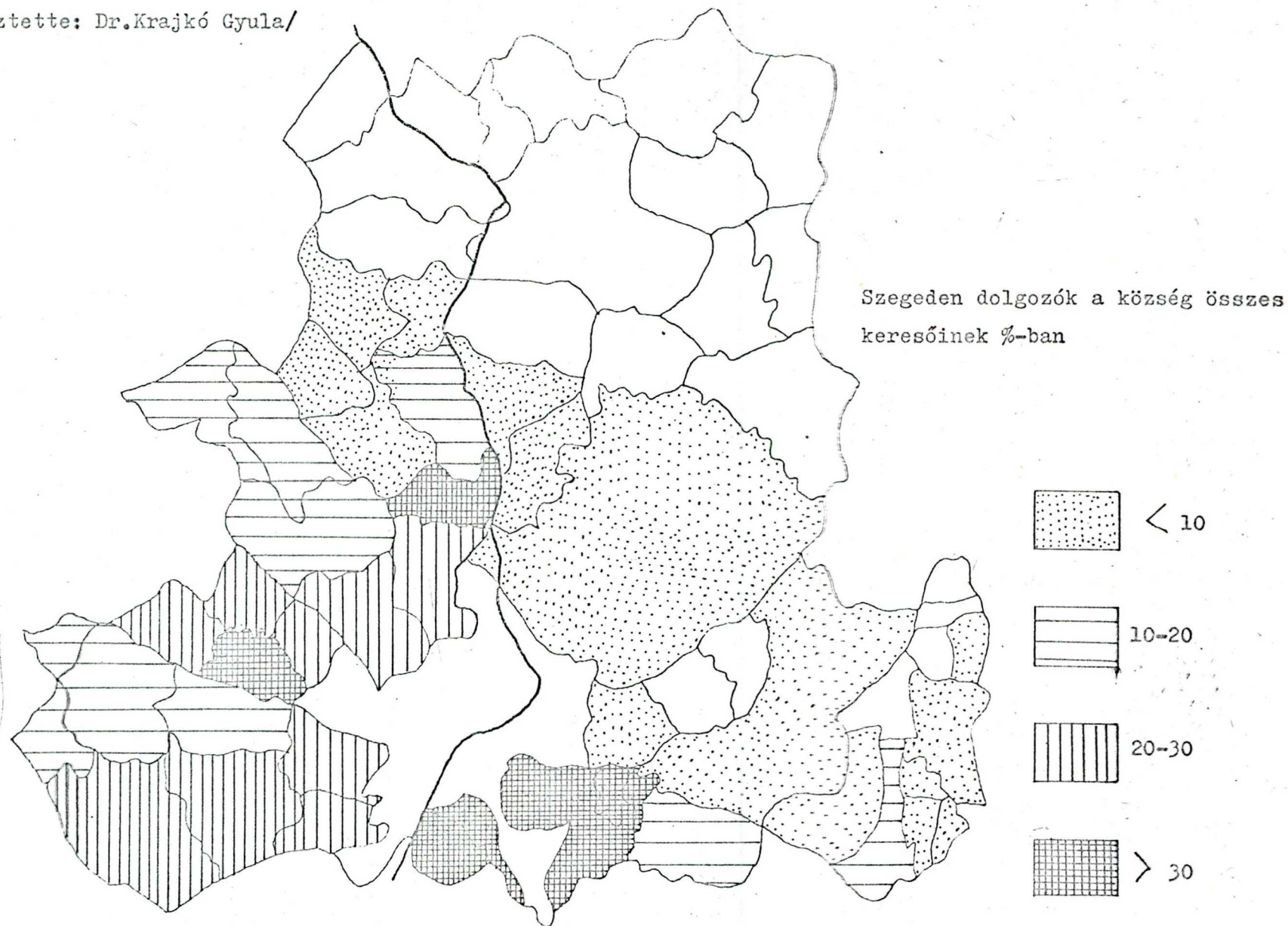
megyénként

13. számú ábra

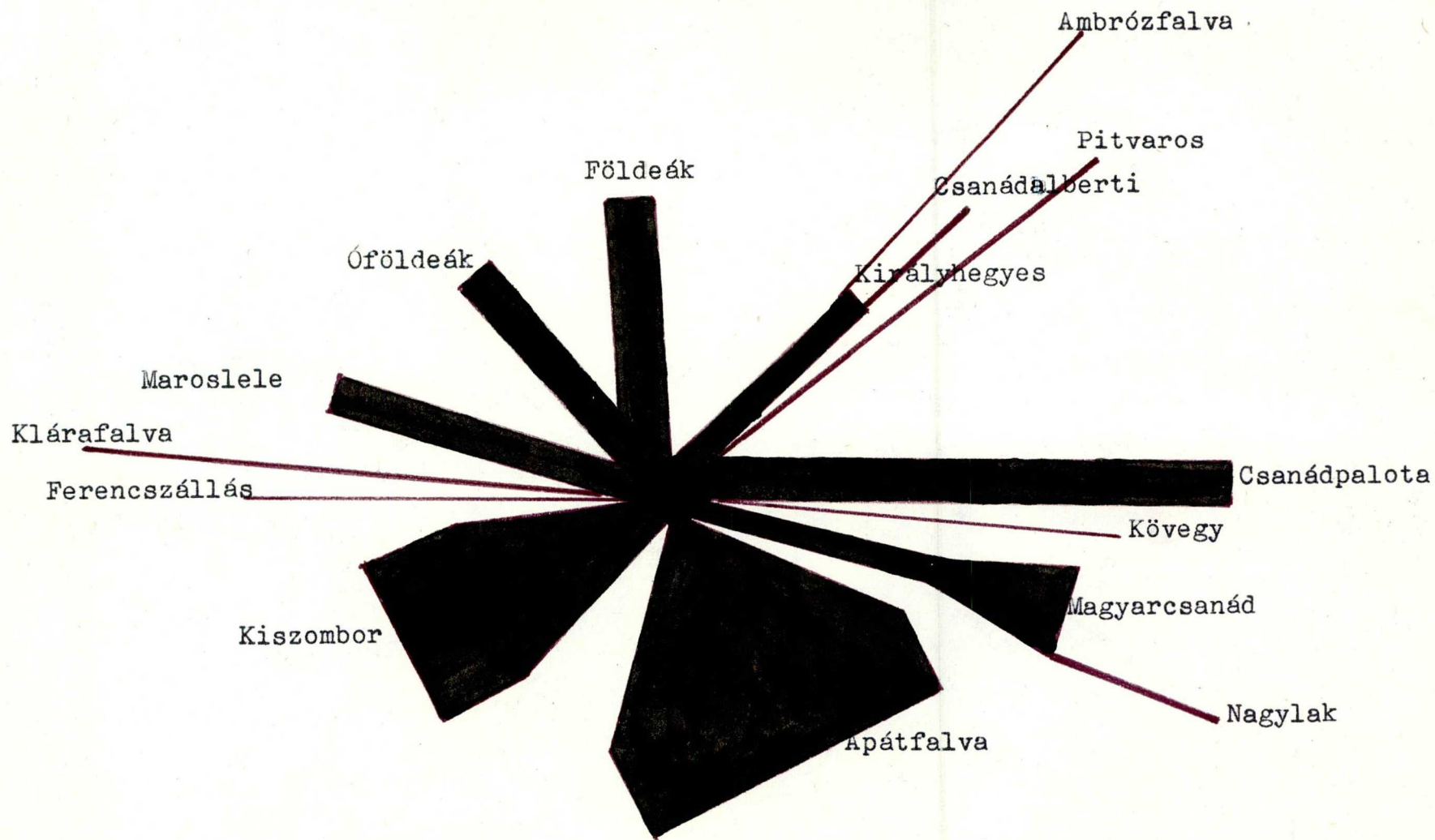

14.sz. ábra

15.sz.ábra

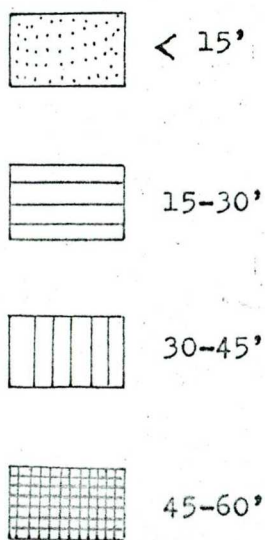
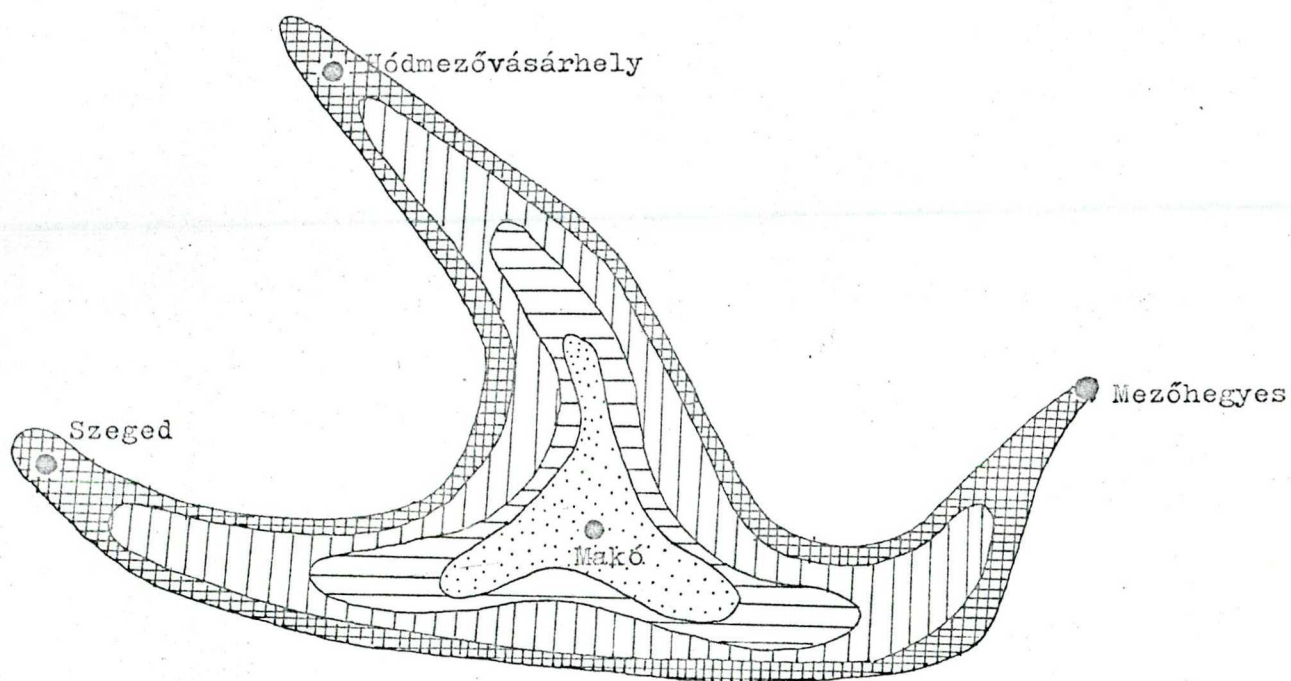
A Makóra bejáró dolgozók megoszlása településenként

— 1 mm = 10 fő

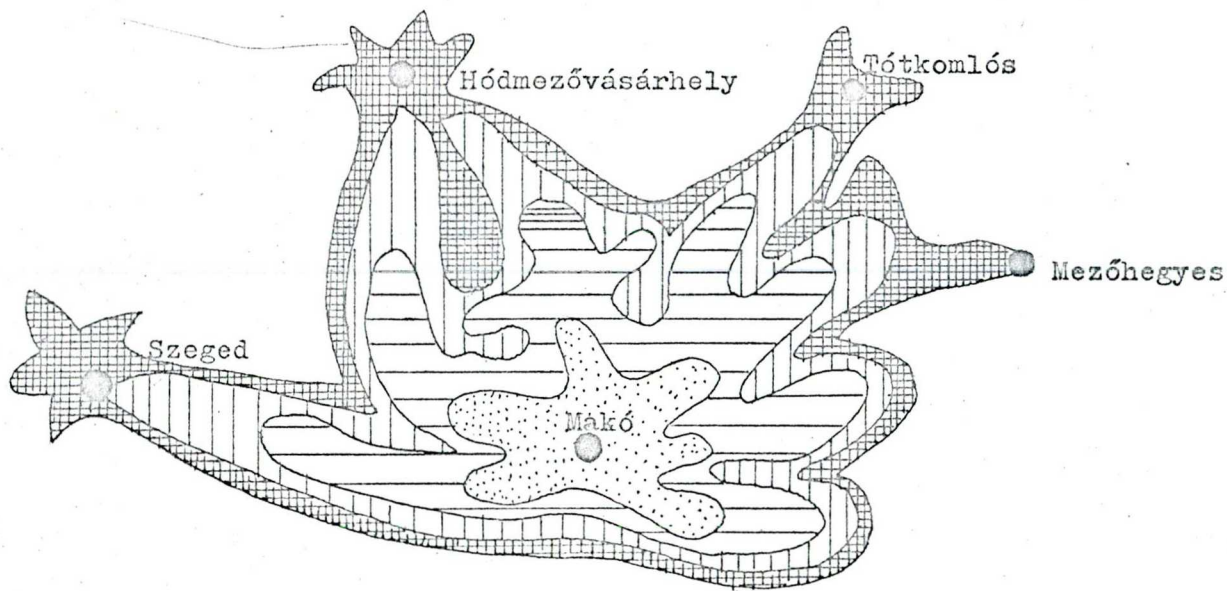
16. számú ábra

Makó vasuti izokrontérképe

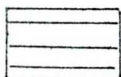

17.sz. ábra

Makó közuti izokrontérképe az autóbusszforgalom alapján
/ 5^h- 8^h-ig beérkező járatok/

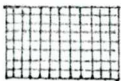
0-15' tiszta utazási idő alatt

15-30' tiszta utazási idő alatt

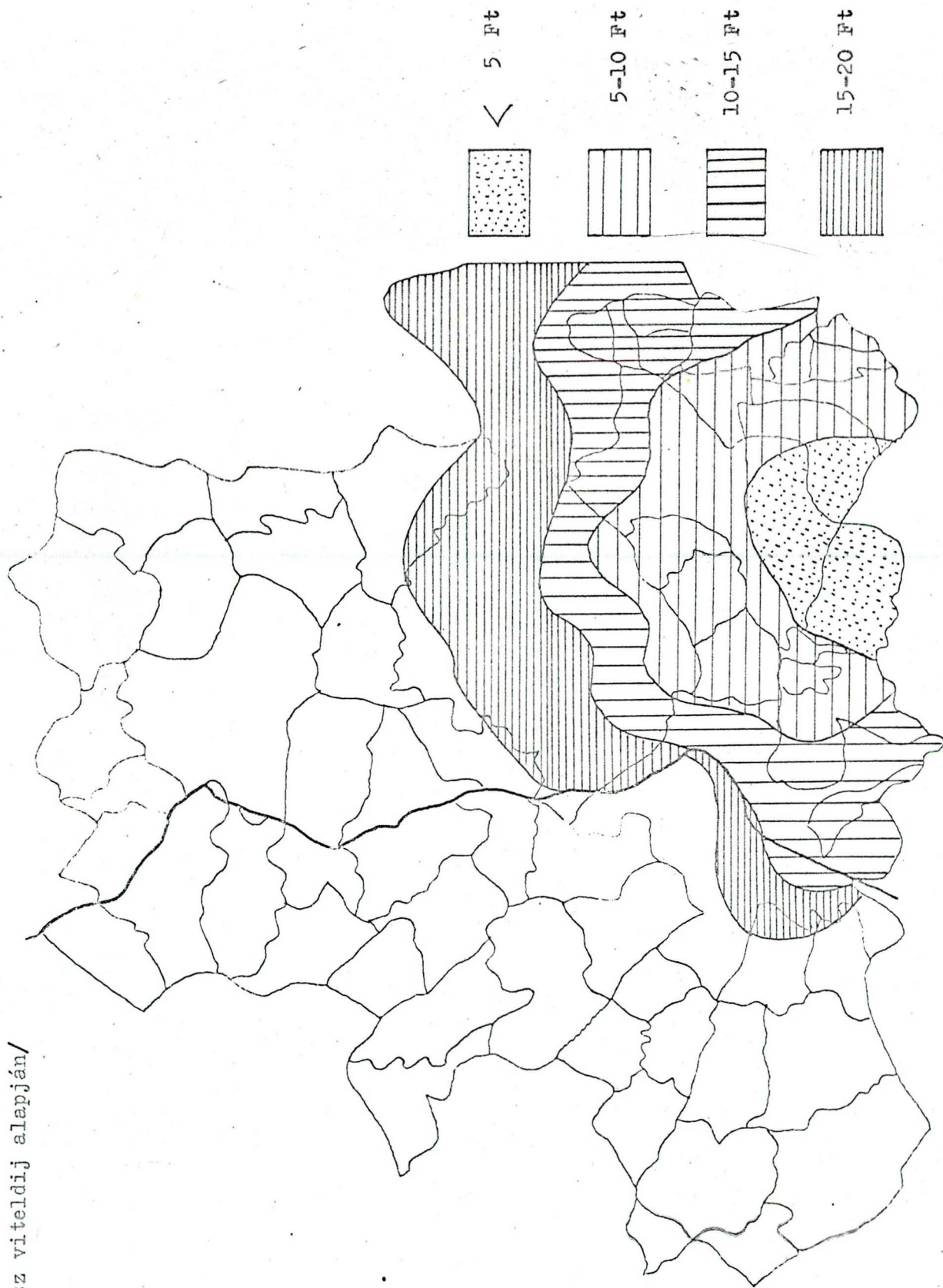

30-45' tiszta utazási idő alatt

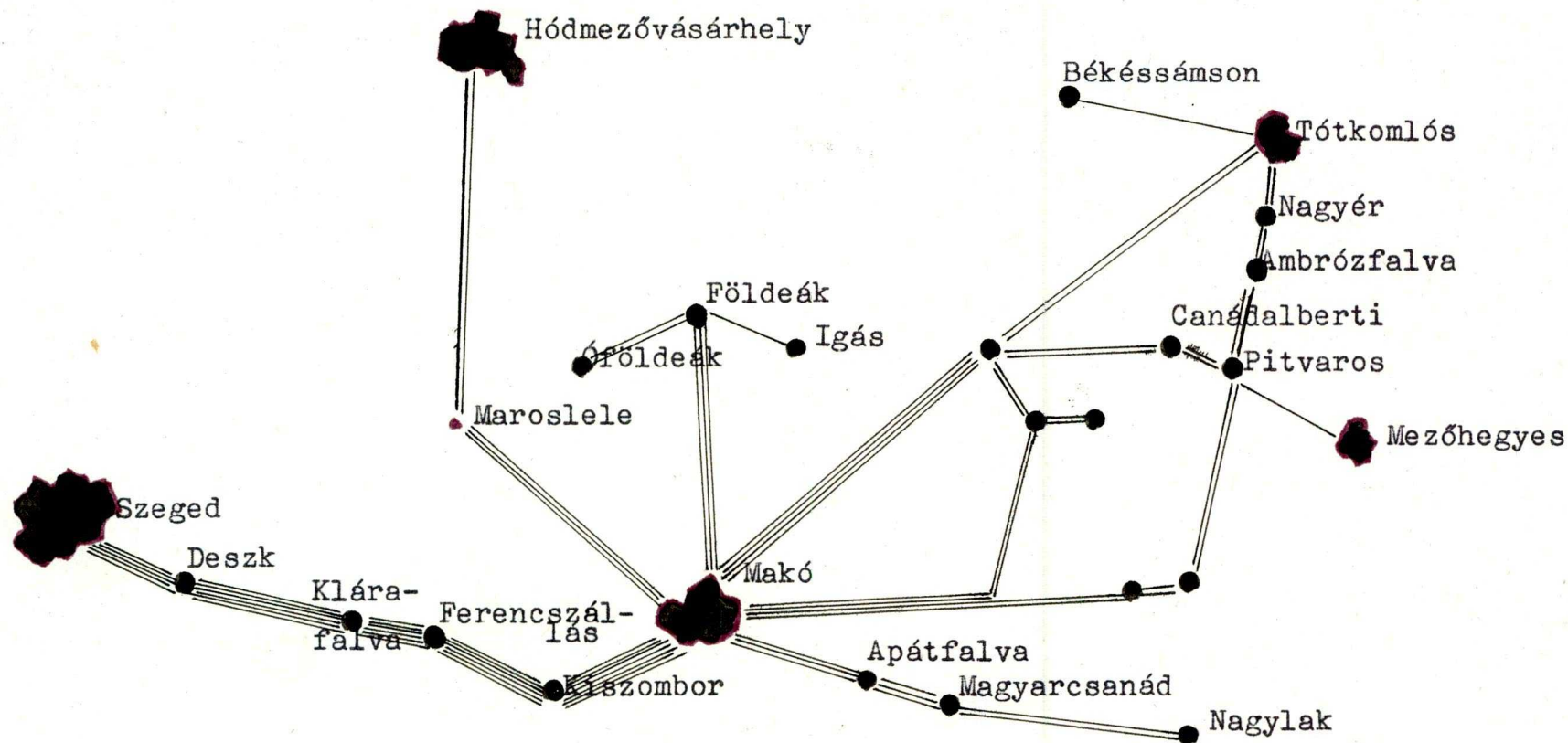
45-60' tiszta utazási idő alatt

Makó felkeresésének költségei
/autóbusz viteldíj alapján/

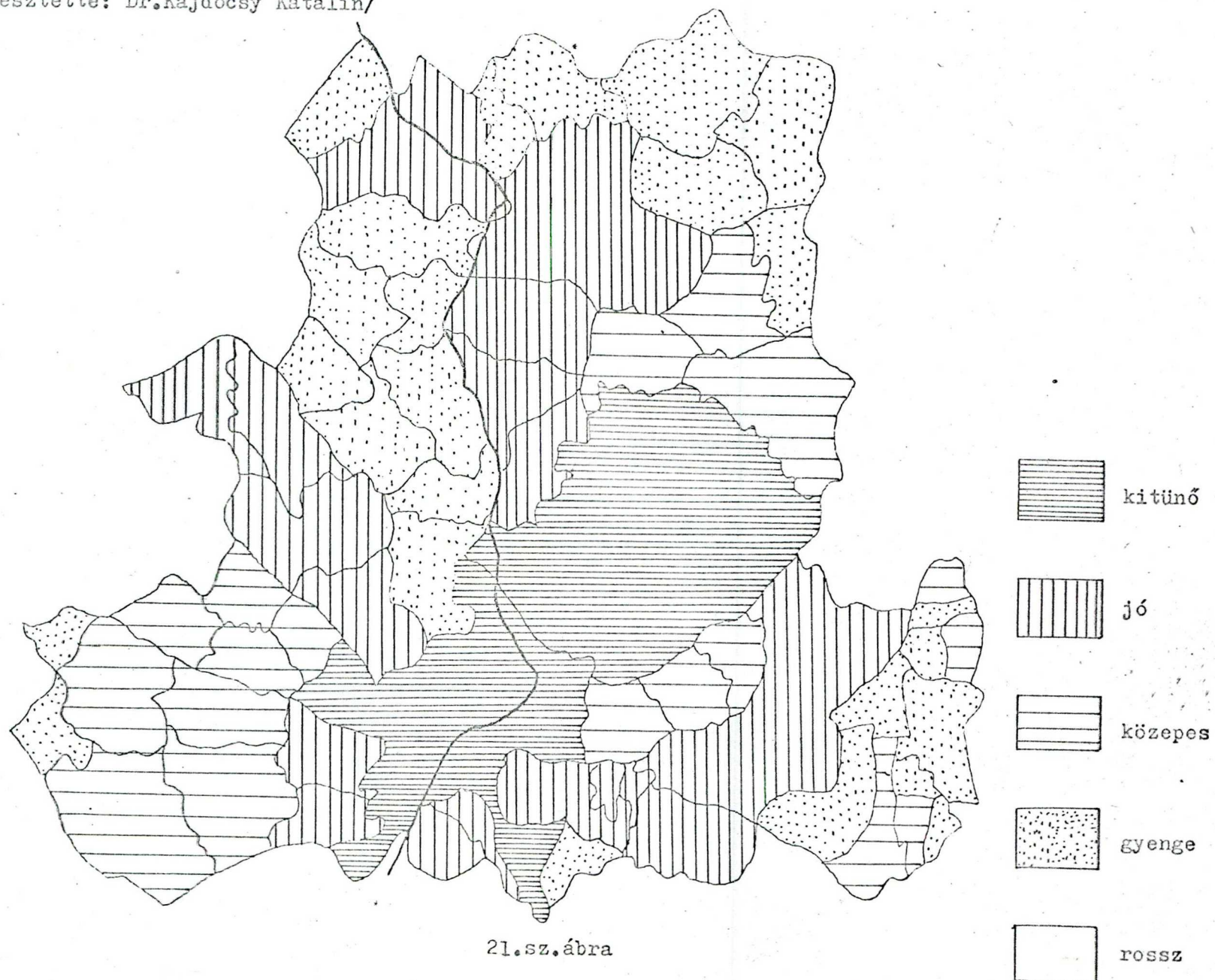
19.sz. ábra

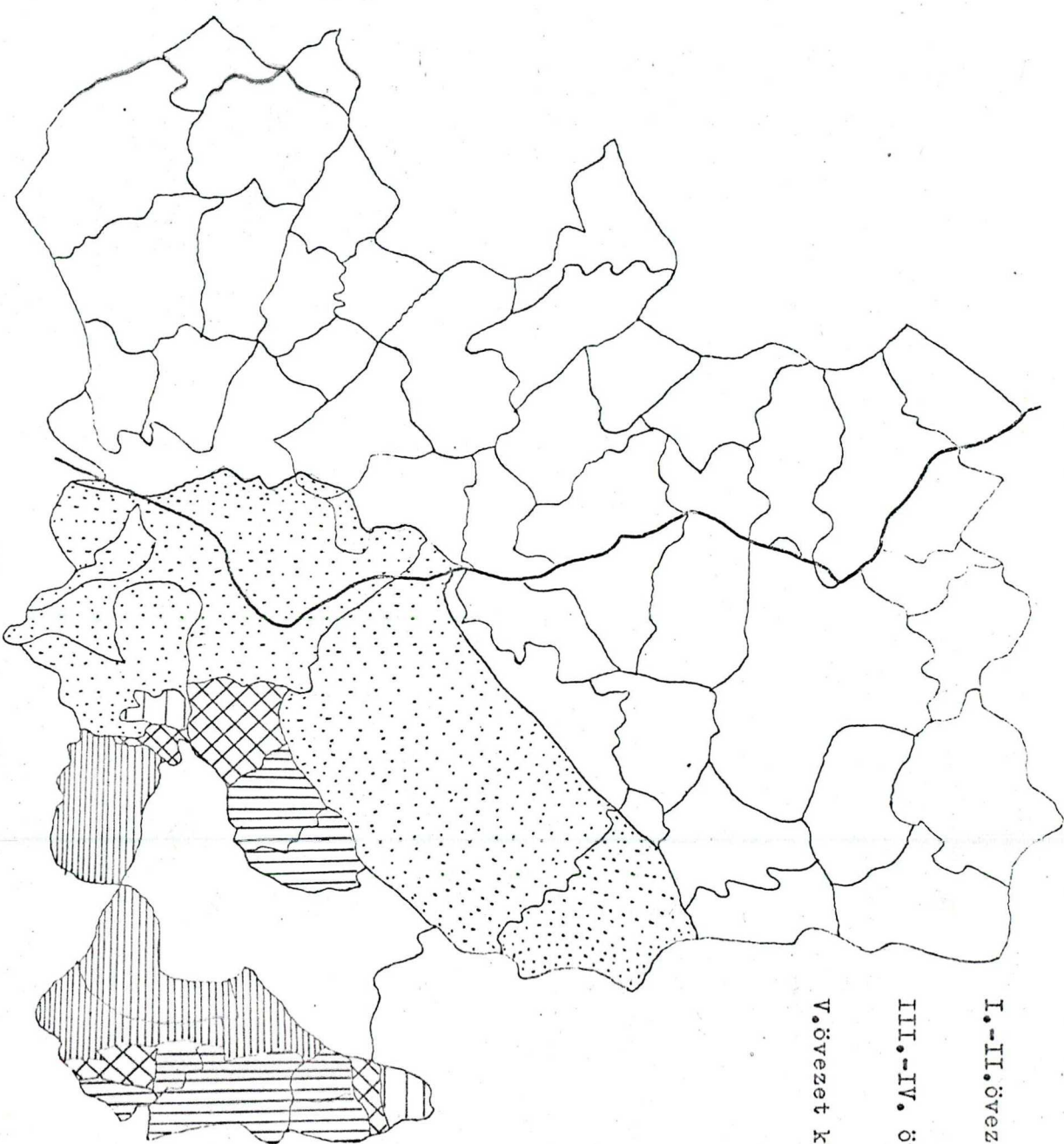
Makóra érkező helyközi autóbuszjáratok településeenkénti
megoszlása /5^h - 8^h -ig/

_____ = egy autóbuszjárat

20. számú ábra

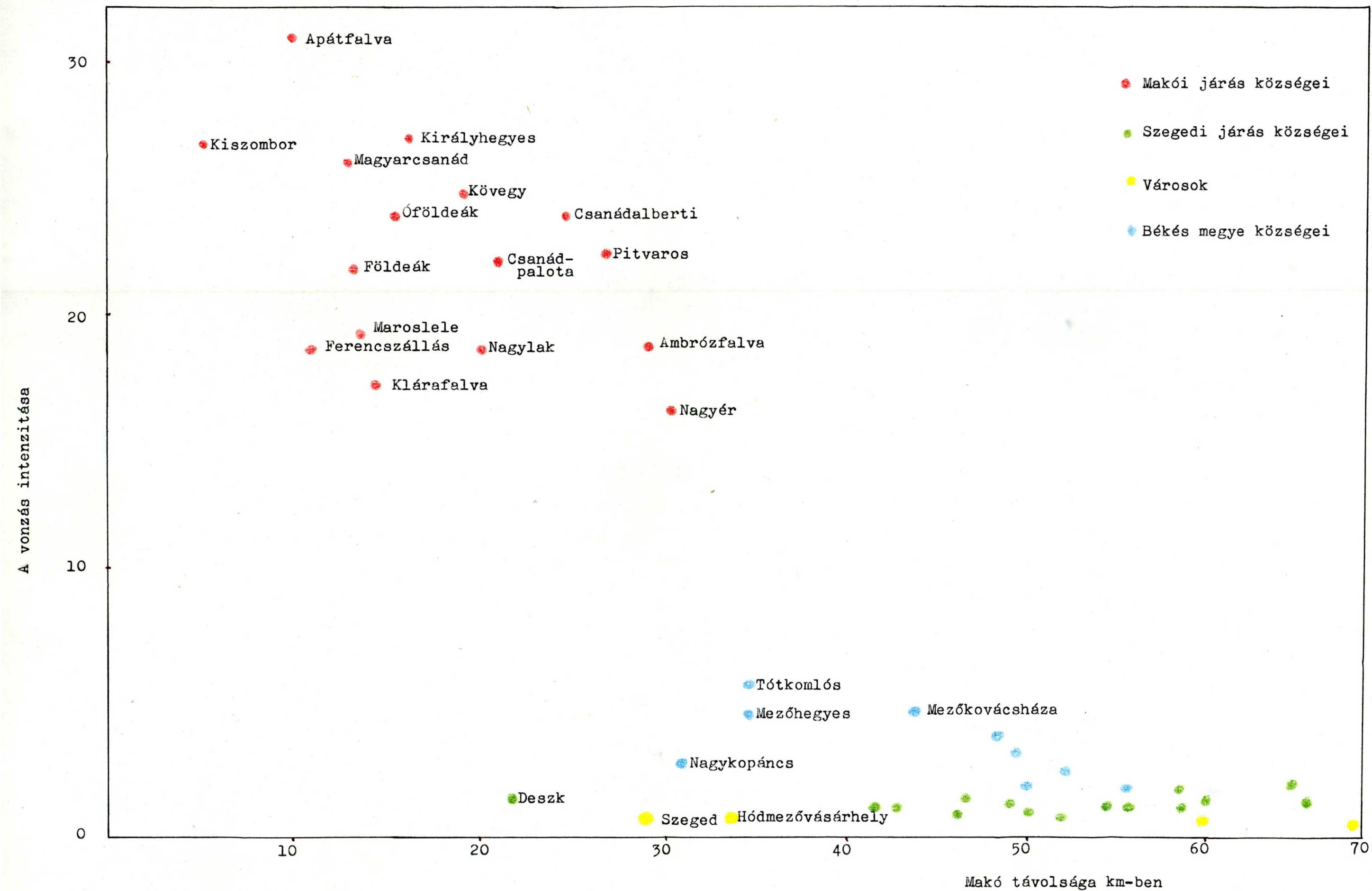

22.sz. ábra

- I. övezet
- II. övezet
- III. övezet
- IV. övezet
- V. övezet

I.-II. övezet intenzíven vonzott terület
III.-IV. övezet rendszeresen vonzó terület
V. övezet külső terület

Makó általános vonzásának intenzitása és a települések távolsága közötti összefüggés

1. Apátfalva
2. Magyarcsanak
3. Nagylak
4. Királyhegyes
5. Köveg
6. Csanádpalota
7. Pitvaros
8. Ambrózfalva
9. Nagyér
10. Csanádalberti
11. Földeák
12. Óföldeák
13. Maroslele
14. Ferencszállás
15. Klárafalva
16. Kiszombor

